

Programmavoorstel

Wat werkt voor de jeugd 2026 – 2032

Juni 2026

Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032

PROGRAMMAVOORSTEL

Datum: Juni 2026

Colofon

Met kennis werken aan een goede gezondheid voor iedereen. Daar staat ZonMw voor.

ZonMw programmeert en financiert onderzoek en vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn, stimuleert kennisinfrastructuren en het gebruik van de ontwikkelde kennis. Samen met partners werkt ZonMw aan het signaleren en agenderen van kennisbehoeftes. Belangrijkste opdrachtgevers zijn het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het programma Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032 kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail watwerktjeugd@zonmw.nl of telefoon 070 349 5278.

www.zonmw.nl

MET KENNIS WERKEN AAN
EEN GOEDE GEZONDHEID VOOR IEDEREEN

ZonMw

Laan van Nieuw Oost-Indië 334

2593 CE Den Haag

Telefoon 070 349 51 11

info@zonmw.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	6
1.1. Opdracht.....	6
1.2. Totstandkoming van het programmavoorstel	6
2. Achtergrond en context	8
2.1. Achtergrond opgaven	8
2.2. Beleidscontext	8
2.3. Analyse.....	10
2.4. Scope	11
2.5. Relevante ZonMw en NWO-programma's	11
3. Impact, verandering en resultaten.....	13
3.1. Beoogde impact en hoofddoel programma	13
3.2. Beoogde effecten	13
3.3. Opstellen van de strategische plannen en verandertheorie.....	13
3.4. Centrale uitgangspunten	16
3.5. Eindgebruikers, doelgroepen, stakeholders.....	18
4. Programmaopbouw en planning	20
4.1. Programmalijnen	20
4.1.1. Programmalijn 1 Beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaalpedagogische basis en stevige lokale teams.....	21
4.1.2. Programmalijn 2 Het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp	22
4.1.3. Programmalijn 3 Af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten.	25
4.2. Programma brede activiteiten	26
4.3. Programmaplanning en -opzet.....	28
5. Governance	29
5.1. Opdrachtgever.....	29
5.2. Bestuur van het programma.....	29
5.2.1. ZonMw-bestuur	29
5.2.2. Programmacommissie en beoordelingscommissies	29
5.2.3. ZonMw-Programmabureau	31
5.3. Verantwoording programma	31
5.3.1. Rapportages aan opdrachtgever.....	31
5.3.2. Evaluatie van het programma	32

6.	Begroting	33
7.	Risico's en beheersmaatregelen	34
Bijlagen		
A.	Opdrachtbrief	37
B.	Terrein en veldpartijen	38

Samenvatting

De kernactiviteit van dit opgabegegerichte programma is met kennis bijdragen aan de gewenste verandering rond 3 maatschappelijke opgaven:

1. Beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaalpedagogische basis en stevige lokale teams.
2. Het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) en de jeugdhulp.
3. Af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten.

Deze opgaven vormen de 3 programmalijnen binnen het programma.

Door opgabegegericht te programmeren, experimenteren en leren te faciliteren en hier kennis over te ontwikkelen voeden we de aanpak van de veranderopgaven binnen de JGZ en de jeugdhulp. Waarbij we in het bijzonder oog hebben voor kinderen en jongeren die opgroeien in kwetsbare posities. Met als uiteindelijke impact dat meer kinderen en jongeren in Nederland veerkrachtig, veilig en gezond opgroeien. Het programma is een opdracht vanuit 2 beleidsdirecties van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS), de directie Publieke Gezondheid en directie Jeugd, en hangt hierdoor nauw samen met de JGZ en de jeugdhulp. De focus op deze domeinen geeft richting binnen dit programma, maar staat altijd in relatie tot de maatschappelijke opgaven waaraan een bijdrage geleverd wordt. Die opgaven vragen om een brede blik en systemische benadering, die vertrekt vanuit de leefwereld van het kind.

Het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het netwerk Kwaliteit en blijvend leren (KBL) en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) zijn belangrijke partners in het bundelen, agenderen, delen en toepassen van kennis. Ook andere partijen, zoals beleidsmakers, zorgorganisaties, gemeenten en professionals, dragen bij aan de beoogde verandering.

Het programmavoorstel beschrijft een kader waarmee, in overleg met het ministerie van VWS en andere betrokkenen, concreter invulling gegeven wordt aan de verschillende programmalijnen. De eerste stap is het opstellen van strategische plannen door een opgavewerkgroep. Hierin wordt een verandertheorie uitgewerkt met een beschrijving van de gewenste verandering. En hoe kennis kan bijdragen aan die verandering. Op basis van de strategische plannen worden keuzes voor de subsidie-instrumenten gemaakt en de uiteindelijke subsidierondes vormgegeven. De resultaten van het programma sluiten aan bij de behoeften van diverse stakeholders in het veld, en dragen bij aan de gewenste veranderingen in gedrag, attitude, samenwerking, activiteiten en/of beleid.

Het programma heeft een looptijd van 7 jaar, van 2026 tot en met 2032, met een totaalbudget van 22.4 miljoen euro.

1. Inleiding

1.1. Opdracht

De afgelopen jaren heeft ZonMw het programma Wat werkt voor de jeugd (2019-2025) uitgevoerd. Gezien het inhoudelijke belang van het programma, heeft het ministerie van VWS ZonMw verzocht om een nieuw programmavoorstel uit te werken volgend op dit programma. In de opdrachtbrief van 30 juli 2025 (zie bijlage A) heeft het ministerie de kaders meegegeven voor een nieuw programma Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032.

In de opdrachtbrief zijn maatschappelijke opgaven benoemd die bij de uitwerking van het programmavoorstel centraal staan. Ook heeft het ministerie van VWS een visie meegegeven op opgroeien en opvoeden en de rol van de JGZ en de jeugdhulp daarbinnen. Deze visie geeft richting aan de uiteindelijke keuzes binnen het programma. Het programma heeft een looptijd van 7 jaar met een totaalbudget van 22.4 miljoen euro. Dit programmavoorstel is een uitwerking van de opdracht en beschrijft de kaders voor het nieuwe programma.

1.2. Totstandkoming van het programmavoorstel

Het programma is in nauwe wisselwerking tussen de directies Publieke Gezondheid en Jeugd van het ministerie van VWS en ZonMw tot stand gekomen. Op basis van feedback van het ministerie van VWS op de eerste concepten zijn de oorspronkelijke opgaven in de kaderbrief in de uitwerking van het programmavoorstel gebundeld en aangescherpt. De uiteindelijke maatschappelijke opgaven in dit programmavoorstel wijken daarmee iets af van de beschrijving in de opdrachtbrief.

Voor het programma is op verschillende manieren input verzameld, bijvoorbeeld via de lessen uit de evaluatie van het programma Wat werkt voor de jeugd 2019 – 2025¹. Zo blijkt uit de evaluatie dat dit voorlopende programma op een vernieuwende wijze heeft bijgedragen aan het verder brengen van de jeugdsector. Jongeren namen het voortouw in onderzoek, ervaringskennis werd systematisch benut en de samenwerking over domeinen heen werd gestimuleerd. Zo is niet alleen nieuwe kennis voor preventie en hulp aan jeugd en gezinnen ontstaan, maar ook blijvende verbinding tussen praktijk, beleid en wetenschap. In het vervolgprogramma Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032 wordt hierop voortgebouwd, waarbij goed wordt aangesloten bij de actuele beleidsopgaven en ontwikkelingen in het veld. Verder is input opgehaald via commissievergaderingen en diverse bijeenkomsten en discussies. Ook is met een breed scala aan stakeholders gesproken en meegelezen met de conceptversie van het programmavoorstel, onder andere met de Vereniging Nederlands Gemeenten (VNG), beroepsverenigingen, Nationale Jeugdraad (NJR), kennisinstellingen, GGD GHOR en onderzoekers vanuit diverse domeinen en disciplines. De reacties zijn gebundeld en de inbreng is zoveel mogelijk verwerkt in dit programmavoorstel.

De verdere concretisering van het programma en de invulling van de verschillende subsidierondes vindt plaats bij de uitvoering van het programma. En gebeurt in samenspraak met de programmacommissie, de

¹ ZonMw-programma draagt op vernieuwende wijze bij aan de kennisbasis in jeugdveld

opdrachtgever, stakeholders en op basis van ervaringen uit de subsidierondes, actuele maatschappelijke ontwikkelingen en signalen die ZonMw bereiken.

2. Achtergrond en context

In dit hoofdstuk beschrijven we de aanleiding en achtergrond van de opgaven in dit programma. We schetsen de context van wat er speelt in het huidige jeugdveld met aandacht voor de ontwikkelingen binnen de 2 beleidsdomeinen van de opdracht gevende directies. De analyse gaat in op de mogelijke oplossingsrichtingen.

2.1. Achtergrond opgaven

De druk op de jeugd en het jeugdstelsel neemt toe. Uit de Nationale Jeugdstrategie² blijkt dat veel jongeren niet goed in hun vel zitten. Mentale problemen, prestatiedruk en problematisch sociale mediagebruik nemen toe. Steeds vaker krijgen jongeren jeugdzorg. In 2024 kreeg 1 op de 9 jongeren tot 23 jaar jeugdzorg; in 2015 was dit nog 1 op de 12³. Binnen de leeftijdsgroep tot 18 jaar steeg dit zelfs van 1 op de 10 in 2015 naar 1 op de 7 in 2024.

Ondanks de toename van zorg gaat het niet beter met jongeren. Wachttijden zijn lang en hulp sluit vaak niet aan bij hun werkelijke behoefte⁴. Ook ouders ervaren uitdagingen in de opvoeding. De hoge geluksnorm en de sterke individualisering van de opvoeding zorgen er bijvoorbeeld voor dat ouders en verzorgers normale opvoedvragen vaker als een probleem zien⁵.

Kinderen en jongeren hebben het recht om gezond, veilig en kansrijk op te groeien⁶. Daarvoor zijn bestaanszekerheid, geborgenheid, goed onderwijs en een gezonde en veilige leefomgeving nodig. De oorzaak van veel problemen bij jongeren ligt vaak niet bij de jongeren zelf, maar in de omgeving waarin zij opgroeien. Zo spelen schulden, wonen en mentale gezondheid van de ouders⁷ een belangrijke rol. Dit vraagt om een contextgerichte benadering, waarin we kijken naar het geheel van relaties, omgeving en omstandigheden.

2.2. Beleidscontext

Het ministerie van VWS werkt aan een fitte, gezonde en veerkrachtige samenleving en wil zo de publieke gezondheid versterken. Het ministerie zet in op het veerkrachtig en veilig opgroeien van kinderen. En een duurzaam en financieel houdbaar (jeugdzorg)stelsel. Daarbij wil VWS de 'beweging naar voren' versterken: sterke sociale netwerken, meer preventie en, indien hulp echt nodig is, effectieve en passende hulp, zo licht mogelijk en waar mogelijk in groepsverband. Ook wordt gekeken naar andere manieren om met ondersteuningsvragen om te gaan dan via jeugdhulp. Dit past in de brede transformatie van zorg naar gezondheid.

² [Nationale jeugdstrategie, NJR, september 2025](#)

³ [Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor, CBS, 2025](#)

⁴ [Jij \(ver\)telt, wij luisteren: ervaringen van jongeren met jeugdhulp, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, juli 2025](#)

⁵ [Groeidend jeugdzorggebruik: duiding en aanpak, Nederlands Jeugdinstituut, november 2019](#)

⁶ [Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind, 1990](#)

⁷ [Achtergrondkenmerken van jongeren met jeugdzorg, CBS, oktober 2023](#)

Dit programma is een opdracht vanuit 2 beleidsdirecties van het ministerie van VWS: de directie Publieke Gezondheid en directie Jeugd. Het programma hangt hierdoor nauw samen met de JGZ en de jeugdhulp.

Het ministerie van VWS heeft onder andere de volgende onderwerpen, zorgakkoorden, beleidsdocumenten, agenda's en rapporten meegegeven als richtinggevend kader voor dit programma:

1. De Leeragenda KBL
2. Kennishiaten uit de richtlijnontwikkeling JGZ
3. Het verbeteren van de uitvoering van het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg mede aan de hand van de Kennis- en innovatieagenda Jeugdgezondheidszorg 2026-2031
4. De Hervormingsagenda Jeugd 2023 - 2028
5. Het Integraal Zorgakkoord, Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord en Gezond en Actief Leven Akkoord
6. Groeipijn - advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd januari 2025 en Routekaart 27 januari 2026
7. De brief aan de Tweede Kamer van 16 april 2025 'Stevig fundament publieke gezondheid'

Jeugdgezondheidszorg

De JGZ is een publieke basisvoorziening en richt zich op het bevorderen, beschermen en bewaken van de gezondheid en ontwikkeling van jeugdigen van 0 tot 19 jaar. De JGZ bereikt een groot deel van alle kinderen: meer dan 90% van alle kinderen van 0 tot en met 4 jaar en ongeveer 85% van de jeugd tot 19 jaar bezoekt de JGZ⁸. De JGZ is een wettelijke taak voor gemeenten, vastgelegd in de Wet Publieke Gezondheid (Wpg). Het laten uitvoeren van het Basistakenpakket JGZ, het Rijksvaccinatieprogramma en het Prenataal Huisbezoek door één en dezelfde JGZ-uitvoeringsorganisatie is een wettelijke verankering vanuit de Wet Publieke Gezondheid. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de JGZ en Jeugdwet en moeten de JGZ onderdeel maken van het jeugdbeleid. Daarnaast kunnen gemeenten de JGZ-uitvoeringsorganisaties inkopen voor preventieve interventies vanuit de Jeugdwet.

Jeugdhulp

Jeugdhulp omvat alle vormen van hulp en ondersteuning bij psychische problemen, opvoedproblemen en (verstandelijke) beperkingen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van jeugdhulp als dat nodig is, zoals beschreven in de Jeugdwet.

Om de jeugdhulp te verbeteren werkt het Rijk samen met verschillende partijen aan een Hervormingsagenda Jeugd⁹ waarin staat op welke manier de jeugdzorg verbeterd zal worden tussen 2023 en 2028. Een belangrijke opgave daarin is het ontwikkelen van een gezamenlijke structuur en cultuur waarin voortdurend leren en veranderen vanzelfsprekend is. Daarom is in 2023 het netwerk KBL¹⁰ opgericht.

Inhoudelijke verbinding tussen de JGZ en de jeugdhulp

⁸ Bron: NCJ

⁹ Hervormingsagenda Jeugd 2023 - 2028

¹⁰ KBL - Kwaliteit en Blijvend Leren. Verbinden door samenkomen

Het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) geven richting aan de invulling van de rol van de JGZ. Belangrijke aanknopingspunten voor de opgaven van dit programma, in lijn met de akkoorden, zijn:

- **Beweging naar de voorkant:** waarbij preventie, een veilige en gezonde leefomgeving en tijdige ondersteuning in de wijk centraal staan. De JGZ speelt hierin een belangrijke rol door vroeg in te zetten op een gezonde ontwikkeling van kinderen en gezinnen.
- **Domeinoverstijgende samenwerking:** voor de JGZ betekent dit intensievere samenwerking met onder andere huisartsen, scholen, jeugdhulp, de jeugd-ggz, sociaal werk en kinderopvang. Zo ontstaat een sluitend netwerk, uitgaande van de behoeften van het kind en de ouders. En het vermogen van JGZ-professionals om de balans te vinden tussen vroegsignalering en normaliseren.
- **Versterken sociale basis:** De JGZ maakt deel uit van de sociale basis en draagt bij aan een veilige wijk en een sociaal netwerk waar mensen terechtkunnen met vragen over gezondheid en welzijn.

De Hervormingsagenda Jeugd legt een sterke nadruk op preventie en het versterken van het alledaagse leven van jongeren en ouders. Hierin kan de JGZ met haar wettelijke taak in de preventieve gezondheidszorg een belangrijke rol spelen. De JGZ werkt op alle plekken waar kinderen en jongeren opgroeien: thuis, op school en in de wijk.

In het rapport Groeipijn van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd¹¹ wordt de JGZ, samen met de kinderopvang en scholen genoemd als belangrijke partner in het sociaalpedagogische domein. De spreekuren van de JGZ kunnen bijvoorbeeld benut worden als belangrijke ankerplaatsen om steunstructuur te organiseren. Ook kan de inzet van de JGZ in de lokale teams beter worden geborgd.

2.3. Analyse

Het rapport Groeipijn laat zien dat de huidige inrichting van de jeugdzorg onvoldoende aansluit bij de complexiteit van de problemen van kinderen en gezinnen. Problemen staan vaak niet op zichzelf maar komen voort uit een samenspel van factoren binnen het gezin, de leefomgeving en bredere maatschappelijke omstandigheden. Zoals opvoedvraagstukken, schulden, mentale gezondheid van ouders en onderwijsproblematiek. Dit rapport onderstreept dat we de huidige opgaven niet effectief kunnen aanpakken zonder een systemische benadering.

Dit alles vraagt om nieuwe manieren van werken en vertrekken vanuit een ander perspectief: systemisch en integraal werken voor jeugd en gezin met oog voor hun volledige leefwereld. Dit sluit aan bij een beweging in de gezondheidszorg om breder te kijken: van individu naar groep en van zorg naar samenleving.

Deze visie vraagt ook om beleidskeuzes van het Rijk en gemeenten. Samenhangend beleid betekent dat visie en uitvoering op elkaar aansluiten. De inhoudelijke visie moet richting geven aan hoe gezinnen toegang krijgen tot hulp, hoe de gemeente hulp inkoopt en financiert en hoe resultaten worden gevolgd.¹²

¹¹ Groeipijn - advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd | Rapport | Rijksoverheid.nl

¹² 10 randvoorwaarden voor een effectieve jeugdaanpak binnen de gemeente | Nederlands Jeugdinstituut Zeven tips over inkoopbeleid voor gemeenten | Nederlands Jeugdinstituut

Dit vraagt van gemeenten dat zij ruimte geven aan wat werkt in de praktijk, aan experimenteren, leren en anders doen.

De focus op de beleidsterreinen JGZ en jeugdhulp geeft richting binnen dit programma, maar staat altijd in relatie tot de maatschappelijke opgaven waaraan een bijdrage geleverd wordt. Die opgaven vragen om een brede blik, die vertrekt vanuit een sociale benadering en domeinen verbindt. Niet zorg, maar gezondheid en het versterken van het dagelijks leven van kinderen, jongeren en ouders staat centraal. Waarbij aandacht is voor uitdagingen bij het opgroeien en opvoeden van kinderen.

Bijlage B schetst de relevante ontwikkelingen in deze werkelden en de beleidsmatige ontwikkelingen binnen deze 2 VWS-beleidsterreinen. Ook geeft het een overzicht van de relevante veldpartijen.

2.4. Scope

Door opgavegericht te programmeren, experimenteren en leren te faciliteren en hier kennis over te ontwikkelen voeden we de aanpak van **de veranderopgave** binnen de JGZ en de jeugdhulp. Daarbij hebben we in het bijzonder aandacht voor kinderen en jongeren die opgroeien in kwetsbare omstandigheden.

De focus van het programma ligt op het bevorderen van **de psychosociale ontwikkeling van kinderen** (met een leeftijdsrange van -9 maanden tot 23 jaar). Meer concreet is dit de ontwikkeling van een kind in relatie tot zichzelf en zijn sociale omgeving, inclusief het opbouwen van een identiteit, emotionele ontwikkeling, zelfvertrouwen, weerbaarheid en sociale vaardigheden. Ouders en mede-opvoeders spelen een belangrijke rol in het stimuleren van een gezonde psychosociale ontwikkeling door een veilige omgeving te bieden, goed voor zichzelf te zorgen, positieve interacties te bevorderen en de ontwikkeling van sociale en emotionele vaardigheden te ondersteunen. Ook structurele en maatschappelijke factoren, zoals prestatiedruk, armoede en sociale ongelijkheid, spelen een rol.

Het programma plaatst **kinderen, jongeren en gezinnen centraal** bij het bepalen van oplossingen en kansen binnen de maatschappelijke opgave. Waarbij hun perspectieven en vragen een belangrijke rol spelen. We zoeken verbinding tussen verschillende wetenschappelijke disciplines en domeinen (jeugdzorg, JGZ, sociaal domein en onderwijs) om recht te doen aan de leefwereld van kinderen en gezinnen. Als er keuzes gemaakt moeten worden, focussen we op de kinderen en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden.

2.5. Relevante ZonMw en NWO-programma's

Er is nauwe verbinding met de lopende en recent afgeronde programma's binnen het cluster Jeugd van ZonMw¹³. Zo is de scope van dit programma aanvullend op die van de Kenniswerkplaatsen Jeugd. En zijn de kenniswerkplaatsen naar verwachting belangrijke partners in de te subsidiëren projecten. De kennis en

¹³ Zie overzicht lopende en recent afgeronde ZonMw programma's, www.zonmw.nl/jeugd

expertise opgedaan in het programma Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2019-2024 wordt meegenomen in dit programma. Ook wordt nauw samengewerkt met verschillende programma's binnen de ZonMw clusters Preventie, Sport en Bewegen, GGZ en Passende Zorg.

Naast de verbinding met de verschillende ZonMw-programma's, wordt ook nauw samengewerkt met andere onderzoeksfinanciers, zoals bijvoorbeeld NWO, met de NWA-route jeugd, het nieuwe richtlijnprogramma bij het NCJ, en het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO).

3. Impact, verandering en resultaten

3.1. Beoogde impact en hoofddoel programma

Het programma draagt met kennis bij aan de volgende 3 programmadoelen (die de programmalijnen van het programma vormen):

1. de beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaalpedagogische basis en stevige lokale teams;
2. het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp;
3. af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten.

Met als uiteindelijke impact dat meer kinderen en jongeren in Nederland veerkrachtig, veilig en gezond opgroeien.

Het hoofddoel van het programma is om met kennis bij te dragen aan de beoogde verandering binnen deze opgaven.

3.2. Beoogde effecten

Het programma werkt opgavegericht. Dit betekent dat de maatschappelijke opgave en beoogde verandering centraal staan. Voor ieder programmadoel schetsen we - samen met de opdrachtgever en partners en aan de hand van een passende verandertheorie - de gewenste verandering. De verandertheorie maakt inzichtelijk aan welke concrete impact het programmadoel beoogt bij te dragen, welke directe en indirecte effecten daarvoor nodig zijn en welke programma resultaten en activiteiten daaraan bijdragen en hoe ze bijdragen.

Dit wordt in 2026 voor programmadoel 1 en in 2027 voor programmadoel 3 in een opgavewerkgroep uitgewerkt in zogenaamde 'strategische plannen'. Voor programmadoel 2 wordt dat door ZonMw met stakeholders en de programmacommissie uitgewerkt, startend in 2026.

Voor programmadoel 2 is in de opdrachtbrief al een oplossingsrichting voorgedragen, namelijk inzetten op de kennishiaten uit de JGZ-richtlijnen en de kernelementen van interventies in de jeugdhulp, daarom wordt hier voor een andere route gekozen.

3.3. Opstellen van de strategische plannen en verandertheorie

Zowel programmalijn 1 als 3 wordt in 2 fasen uitgewerkt:

Fase 1

In fase 1 krijgt een opgavewerkgroep van ZonMw de opdracht om via een co-creatieproces, zorgvuldig en onderbouwd een verandertheorie op te stellen en te komen tot een strategisch plan, inclusief een voorzet

voor prioriteiten en acties. Elke opgavewerkgroep doet dat onder begeleiding van een onafhankelijke en ervaren procesregisseur. Het strategisch plan met verandertheorie vormt de kern van de programmalijn. De verandertheorie geeft weer hoe de programmalijn **met kennis** bijdraagt aan de beoogde verandering binnen de maatschappelijk opgave.

Fase 2

Het strategisch plan wordt overgedragen aan de programmacommissie. In afstemming met opdrachtgever en ZonMw maakt de programmacommissie keuzes in passende subsidie-instrumenten om de gewenste verandering te bewerkstelligen. Op basis hiervan worden de uiteindelijke subsidierondes vormgegeven.

Deelnemers opgavewerkgroep

ZonMw faciliteert een overkoepelende blik op de opgave binnen de werkgroep. En betreft uiteenlopende perspectieven, disciplines en praktijkvelden en stimuleert actief de dialoog. In de opgavewerkgroep komen belanghebbenden uit de verschillende perspectieven samen: ouders/verzorgers en jongeren (met en zonder ervaring in de jeugdzorg), gemeenten, onderzoek, praktijk (uitvoerende professionals, managers en aanbieders breed uit het sociaal domein) en opleidingen. Ook kennisinstellingen en het ministerie van VWS zijn vertegenwoordigd in deze werkgroep. De werkgroepleden hebben een sterke affiniteit met de maatschappelijke opgave. Zij brengen bestaande kennis, expertise en/of ervaring in en zoeken actief verbinding buiten de werkgroep. De leden zijn gemotiveerd om bij te dragen aan de opgave, kunnen hun eigen belang overstijgen en dragen actief bij aan oplossingen voor de geïdentificeerde vraagstukken. De werkgroep sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande structuren en inventarisaties. Dit is ook zichtbaar in de samenstelling van de opgavewerkgroep. De werkgroep bestaat uit een werkbaar aantal leden en blijft open voor nieuwe deelnemers.

Procesregisseur

De procesregisseur ondersteunt en begeleidt het proces van het uitwerken van de verandertheorie. En vervult de rol van trekker en aanjager. De procesregisseur is onafhankelijk en heeft veranderkundige expertise en ervaring met het opstellen van complexe verandertheorieën. Met ondersteuning van het ZonMw bureau werkt de procesregisseur het strategische plan uit en begeleidt het proces en de besluitvorming.

De opgavewerkgroep en procesregisseur werken in opdracht van ZonMw. Een vertegenwoordiger uit de programmacommissie neemt deel aan de opgavewerkgroep. Er vindt regelmatig afstemming plaats met de programmacommissie en opdrachtgever. Zij worden doorlopend geïnformeerd over de voortgang.

Stappen in het proces van opstellen van de strategische plannen per programmadoel

Stap 1: Terrein- en veldverkenning en uitwerken van de gewenste impact en verandering

De procesregisseur en de opgavewerkgroep verkennen het terrein en het veld om de context en uitdagingen van de maatschappelijke opgave goed te begrijpen. Zij starten met het verdiepen van de maatschappelijke opgave en het programmadoel. Bij de analyse op deze thema's benutten zij bestaande kennis, ervaringen, onderzoeken en netwerken. De verkenning brengt relevante beleidsmatige, wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in kaart (terrein). Daarnaast geeft het inzicht in belangrijke actoren zoals gebruikers, doelgroepen en andere stakeholders (veld) die betrokken zijn bij de

opgave. Voor iedere stakeholder wordt beschreven welke rol deze momenteel vervult en welke bijdrage mogelijk is aan de beoogde verandering. Er is expliciet aandacht voor diversiteitsfactoren zoals sekse, leeftijd, etniciteit, sociaaleconomische status, chronische ziekte of beperking. Reeds beschikbare kennis wordt geïnventariseerd om te benutten of op te schalen binnen het programma.

De procesregisseur en opgavewerkgroep werken gezamenlijk de gewenste impact en verandering voor elk programmadoel uit. Samen bepalen zij de gewenste impact, de gewenste verandering, als stip op de horizon van de maatschappelijke opgave.

Stap 2: Analyse van de verzamelde informatie

De opgavewerkgroep analyseert de verzamelde informatie. Deze analyse geeft inzicht in de dieperliggende oorzaken die ten grondslag liggen aan de maatschappelijke opgave. Denk hierbij aan structurele factoren in beleid, praktijk of onderzoek die het ontstaan of voortbestaan van het probleem beïnvloeden.

Stap 3: Verkennen van oplossingsrichtingen

De opgavewerkgroep verkent mogelijke oplossingsrichtingen die relevant zijn voor de maatschappelijke opgave. En brengt in kaart welke directe en indirecte effecten en veranderingen daarvoor nodig zijn. Dit kan gaan om veranderingen in gedrag, samenwerking, kennis, systemen of structuren. Deze stappen vormen de weg naar de beoogde impact, ook wel de outcome genoemd.

Vervolgens brengt de werkgroep in kaart hoe kennis kan bijdragen aan deze verandering, de zogenaamde output. Ook is er aandacht voor welke aannames daarbij gelden. Aannames zijn veronderstellingen over hoe en waarom bepaalde activiteiten tot resultaten en vervolgens tot impact leiden. In de verandertheorie zijn dit de scharnierpunten in de redenering. Bijvoorbeeld: de aanname dat professionals een nieuwe werkwijze daadwerkelijk toepassen nadat ze zijn getraind. Ook is daarbij aandacht voor de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokkenen. Bijvoorbeeld dat het in kaart brengen van kosten en baten onderdeel is van goed gemeentelijk (kwaliteits)beleid.

Stap 4: Voorzet voor prioritering

De terrein- en veldverkenning per maatschappelijke opgave laat een breed scala aan oorzaken, oplossingsrichtingen en kansen zien. De opgavewerkgroep doet een voorzet voor de prioritering voor de oplossingsrichtingen, de manieren waarop kennis kan bijdragen aan de verandering en de gewenste programmaresultaten en activiteiten.

Gezamenlijk vormt dit het strategisch plan. Het strategisch plan wordt aangeboden aan ZonMw en de programmacommissie. Hiermee eindigt de opdracht van de opgavewerkgroep. Bij stap 1 tot en met 4 heeft de programmacommissie nog geen rol.

Stap 5: Afbakening

Op basis van het strategisch plan bepaalt ZonMw, samen met de programmacommissie en de opdrachtgever welke resultaten nodig zijn en welke activiteiten daaruit volgen om de gewenste verandering in de (beleids)opgave te bereiken.

Kinderen, jongeren en gezinnen staan centraal bij het kiezen van de oplossingsrichtingen en kansen binnen de maatschappelijke opgaven. Hun perspectief en vragen wegen zwaar mee. We verbinden verschillende wetenschappelijke disciplines, paradigma's en domeinen (jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg, welzijn en sociaal domein) om recht te doen aan de leefwereld van kinderen en gezinnen. Als er keuzes

nodig zijn, krijgt verandering voor kinderen in de meest kwetsbare omstandigheden prioriteit. Daarnaast bakenen we de scope af op basis van de opdracht en de rol die ZonMw kan vervullen.

Stap 6: Vaststellen programmalijnen en doelstellingen

Nu duidelijk is welke veranderingen in beleid of praktijk nodig zijn om de maatschappelijke opgave te bereiken, en hoe kennis hieraan kan bijdragen, maakt de programmacommissie concreet hoe de betreffende programmalijn aan die verandering kan bijdragen. De doelstellingen per maatschappelijke opgave worden goed onderbouwd en geven concreet aan wat ZonMw binnen de looptijd van het programma uitvoert om resultaten te behalen. Elke programmalijn heeft een eigen doel, gericht op een specifieke verandering.

Binnen een programmalijn worden één of meerdere subsidierondes ingericht. Deze hebben bijbehorende doelstellingen met concrete ZonMw-activiteiten en resultaten. Deze resultaten dragen bij aan de beoogde effecten en impact, binnen de maatschappelijke opgaven.

Door de maatschappelijke opgaven als vertrekpunt te nemen, sluiten onderzoek en innovatie beter aan op de praktijk en de veranderopgave. Door vooraf strategische plannen met een verandertheorie op te stellen, kunnen subsidierondes gericht worden ingezet. Deze keuzes zijn onderbouwd op basis van de verandertheorie. Zo wordt het voor aanvragers duidelijker waarvoor ze subsidie kunnen aanvragen en met welk doel. En vergroten we de kans dat kennis uiteindelijk echt bijdraagt aan de gewenste verandering.

Programmalijn 2

Voor de tweede programmalijn, het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp, hanteren we een andere werkwijze. Hiervoor benutten we bestaande inventarisaties (o.a. kennishiaten uit richtlijnen, keuzehulp Jeugd en Gezin en kennisagenda KBL). Ook organiseren we expertmeetings om te bepalen aan welke verandering bijgedragen moet worden met de subsidieoproepen en welke output van belang is.

3.4. Centrale uitgangspunten

Bij alle activiteiten die binnen het programma worden uitgevoerd, staan in elk geval de volgende 3 uitgangspunten centraal:

1. Onderzoek in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen

Aansluiten bij de leefwereld in onderzoek betekent dat onderzoek wordt gedaan op een manier die herkenbaar en relevant is voor kinderen en gezinnen. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van hun taal, context en ervaringen. Kinderen, jongeren en ouders beschikken over waardevolle kennis en kunde. Zij zijn daarom belangrijke partners in onderzoek naar de pedagogische basis, ondersteuning en hulp. Dit vergroot de kwaliteit en toepasbaarheid van de resultaten.

Aansluiten bij de leefwereld betekent dat kennisontwikkeling:

- 3 kennisbronnen gebruikt: wetenschappelijk, praktijk en ervaring;

- plaatsvindt daar waar kinderen en gezinnen zijn: in de wijk, op school, kinderdagverblijf, online, sportclubs etc;
- participatief en inclusief is – we zien kinderen, jongeren en ouders niet als respondenten, maar als partners in kennisontwikkeling en -benutting. Hun ervaringen, taal en perspectieven vormen het vertrekpunt. Dit zorgt o.a. voor een betere afstemming van de onderzoeksvragen op hun leefwereld en maakt het mogelijk dat kennis en inzichten daadwerkelijk aansluiten bij het dagelijks leven van kinderen en gezinnen;
- integraal en domeinoverstijgend is – dit betekent dat we samenhangend naar alle aspecten van het leven van het gezin kijken, in plaats van afzonderlijk per domein (zoals wonen, onderwijs, werk, welzijn, veiligheid en zorg). Door het gezinsperspectief centraal te stellen, richten we ons op oplossingen die aansluiten bij hun behoeften en vragen;
- contextgevoelig is – in het onderzoek houden we rekening met de sociale, culturele en economische context waarin gezinnen leven. Wat werkt in de ene wijk of gezinssituatie, hoeft niet vanzelfsprekend te werken in een andere.¹⁴

2. Samenhang en samenwerking – in brede zin:

Een goede samenwerking tussen gemeenten en met jeugdhulp, JGZ, kinderopvang en onderwijs is onmisbaar. Behoeften en problemen van kinderen en hun gezin vallen zelden binnen één levensdomein. Om echt aan te sluiten bij de leefwereld van kinderen en gezinnen en de wensen en vragen die zij hebben, moeten organisaties en partijen uit hun 'kokers' komen en domeinoverstijgend samenwerken. De benodigde samenwerking komt in de praktijk vooral tot stand bij het oppakken van een concreet vraagstuk. Samenwerken is moeilijk, maar uit praktijkvoorbeelden blijkt dat het wel kán. Dit vraagt om gedeelde visie en taal, gezamenlijke verantwoordelijkheid en ruimte in maatwerk om domeinoverstijgend te kunnen handelen. En gelijktijdig werken aan het versterken van individuele gezinsleden en het gezin als geheel. Deze manier van systemisch werken vraagt ook om grote veranderingen in het huidige zorgstelsel, waarin ook de bekostiging en beleidsmatige aansturing 'ontschot' moet worden¹⁵. Het ontschotten van financieringsstromen is ingewikkeld, maar is nodig voor een duurzame borging van de beweging naar voren. Wetende dat we niet overal invloed op kunnen hebben, zet het programma zich daarom expliciet in voor meer samenhang en samenwerking, vanuit maatschappelijke opgaven en aansluitend bij de leefwereld van gezinnen.

3. Passende onderzoeksmethodologie

De beoogde impact en integraliteit in het programma vraagt methodologisch ambitieuze onderzoeksvoorstellen. Zowel in de subsidieoproepen, het ondersteunen van de aanvragers en beoordelingen is aandacht voor een stevige methodische basis. Niet alleen van de onderzoeksmethoden, maar ook de methoden die worden gebruikt op het gebied van veranderen en leren. Bijvoorbeeld onderzoek dat direct helpt (bij samenwerking) in de praktijk en aansluit op en recht doet aan complexe en sociale processen (zoals actieonderzoek, ontwerpgericht onderzoek en evaluaties van implementatietrajecten). Afhankelijk van het type onderzoeksvraag kan gebruik gemaakt worden van

¹⁴ Voor de toepassing van onderzoeksresultaten uit andere contexten wordt de richtlijn '[Passend bewijs voor preventie - richtlijn passend bewijs preventie | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)' benut

¹⁵ [Leefgebieden, domeinen, wetgeving en kaders rond integrale gezinshulp | Nederlands Jeugdinstituut](#)

kwalitatieve of kwantitatieve methoden - of een combinatie (mixed methods onderzoek). Ook is er, waar passend binnen de verandertheorie, aandacht voor de kosten en baten van maatregelen. Hierbij wordt aangesloten bij de inzichten uit de richtlijn passend bewijs preventie. Deze richtlijn is richtinggevend voor onderzoek naar de effecten van preventie¹⁶.

3.5. Eindgebruikers, doelgroepen, stakeholders

Verschillende partijen hebben belang bij en doen mee aan het programma. In deze paragraaf worden op hoofdlijnen de verschillende doelgroepen beschreven. In bijlage B is een meer uitgebreide veld- en terreinverkenning opgenomen. Ook volgt een meer specifieke beschrijving van betrokken partijen in hoofdstuk 4 bij de uitwerking van de verschillende programmalijnen.

We onderscheiden 3 doelgroepen van dit programma:

1. De uiteindelijke doelgroep die baat heeft bij de beoogde impact zijn alle kinderen (van -9 maanden tot 23 jaar) in Nederland en hun ouders/opvoeders. Dat gaat om ruim 4 miljoen kinderen. Een meer specifieke doelgroep daarbinnen zijn kinderen die jeugdzorg krijgen. Dat zijn er in 2024 ongeveer 490.000¹⁷.

Er is een grote diversiteit binnen de groep jeugd en gezinnen. Niet elk kind, jongere of gezin heeft dezelfde uitgangspositie in de maatschappij. Ieders maatschappelijke situatie wordt gevormd door een kruising van verschillende kenmerken en posities, zoals genderidentiteit, geslachtskenmerken, seksuele oriëntatie, leeftijd, beperking, huidskleur, sociaaleconomische positie, culturele-, religieuze en/of migratieachtergrond etc. Deze kenmerken staan niet los van elkaar, maar kunnen elkaar wederzijds beïnvloeden op zowel individueel als maatschappelijk en institutioneel niveau. In het programma wordt daarom zoveel mogelijk een intersectionele benadering gehanteerd. Ook wordt het begrip 'gezin' breed opgepakt – lang niet alle kinderen groeien op binnen het traditionele kerngezin.

Bij kinderen die opgroeien in (zeer) kwetsbaar makende omstandigheden (geschat wordt dat dit gaat om 80.000 kinderen), speelt er vaak een combinatie van meerdere kernproblemen, waarbij niet één van deze problemen bovenliggend is. De problemen in deze domeinen grijpen vaak op elkaar in, versterken elkaar en groeien door tot nieuwe problemen in andere domeinen. Deze groep kinderen krijgt in dit programma extra aandacht.

2. De eindgebruikers van het programma spelen een rol bij de beoogde effecten (outcome), omdat ze gebruik gaan maken van de resultaten van de projecten. Dat kunnen ouders en jongeren zelf zijn, bijvoorbeeld in een ouder-, jongeren-, of buurtnetwerk. En daarnaast ook professionals en organisaties in het sociaal domein, lokale team, JGZ, onderwijs, jongerenwerk, kinderopvang, schuldhulpverlening, jeugdzorg, jeugd-ggz, kinderopvang, huisartsen, gemeenten of overheden. Ook intermediaire doelgroepen (wie is er nodig om ervoor te zorgen dat de doelgroepen de kennis gaan gebruiken) zijn

¹⁶ [Passend bewijs voor preventie - richtlijn passend bewijs preventie | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁷ [1. Jongeren met jeugdhulp | CBS](#)

hier van belang. Denk aan beroepsverenigingen, brancheverenigingen, jongeren- en ouderverenigingen, opleidingen, gemeenten en landelijke overheid en kennisinstellingen.

3. De doelgroepen die zelf subsidie kunnen aanvragen zijn naast onderzoeksorganisaties ook organisaties in praktijk, beleid en opleidingen die gebruiker zijn van kennis en organisaties die de einddoelgroep vertegenwoordigen. De samenstelling van de consortia die subsidie kunnen aanvragen volgt uit de analyse binnen de verandertheorie. Alle partners die relevant zijn voor de aanpak van het maatschappelijke vraagstuk kunnen deelnemen aan het consortium.

4. Programmaopbouw en planning

4.1. Programmalijnen

Het programma heeft 3 programmalijnen. Iedere programmalijn heeft een eigen doel.

Om versnippering te voorkomen en verbinding en samenwerking te stimuleren, zet ZonMw in op het zoveel mogelijk gebundeld uitzetten van subsidierondes.

Per programmalijn zijn de volgende middelen beschikbaar:

Programmaonderdeel	Budget (€)
Programmalijn 1. Beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaal pedagogische basis en stevige lokale teams	€8,5M
Programmalijn 2. Het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp 2.1 Kennishiaten en innovatie vragen afkomstig uit de JGZ-kennisagenda en richtlijnontwikkeling €2,4M 2.2 Specifieke kennishiaten uit overzicht in 'beter doen, beter laten, beter onderzoeken' uit leeragenda KBL, €1,5M 2.3 Kennishiaten (kernelementen) van interventies €0.9M 2.4 Bevorderen dat kennis over kwaliteit en effectiviteit ook in de praktijk wordt toegepast €0.9M	€5,7M
Programmalijn 3. Af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten	€2,5M

De genoemde bedragen per programmalijn zijn het uitgangspunt voor de uitvoering van het programma.

Indien nodig wordt tijdens de looptijd van het programma in afstemming met opdrachtgever, het ministerie van VWS, een verschuiving in middelen besproken om de programmadoelen te bereiken.

4.1.1. Programmalijn 1 Beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaalpedagogische basis en stevige lokale teams

NB Deze programmalijn is een bundeling en vertaling van 2 maatschappelijke opgaven uit de opdrachtbrief van het ministerie van VWS, dd. 30-07-2025:

- 1. Beweging naar voren door: a. Sterke sociale basis en preventie. b. Stevige lokale teams die kwalitatief goede hulp/ondersteuning bieden. Met als doel om (het ontstaan van) jeugdzorgproblematiek en doorstroming naar meer specialistische jeugdhulp te verminderen.*
- 2. Samenwerken met het gezin en alle betrokkenen onderling, de leefwereld van jongeren en ouders meer centraal stellen.*

De sociaalpedagogische basis

De pedagogische basis gaat over de alledaagse werkelijkheid waarin kinderen opgroeien en ouders en opvoeders opvoeden. Een sterke pedagogische basis bestaat uit veilige, toegankelijke en uitnodigende leefomgevingen. En de mogelijkheden voor het aangaan van sociale relaties die gekenmerkt worden door wederzijds respect en gelijkwaardigheid.¹⁸ Allerlei organisaties of voorzieningen, zowel fysiek als online, kunnen een onderdeel zijn van de pedagogische leefomgeving.

Opgroeien en het opvoeden van kinderen brengt uitdagingen met zich mee. Om deze uitdagingen te normaliseren en waar nodig het hoofd te bieden is een sterke sociaalpedagogische basis met sterke lokale structuren nodig. Het versterken van de sociaalpedagogische basis betekent investeren in de gemeenschappen waarin kinderen en gezinnen leven. Hoe versterken we het eigen netwerk en de lokale structuren in de wijk, dicht bij het dagelijks leven van kinderen en gezinnen, in buurten, scholen, thuis en vrijetijdsvoorzieningen? Hoe zorgen we voor vertrouwen in het eigen kunnen en het van elkaar leren en elkaar voldoende kunnen helpen? Daarbij is het startpunt wat kinderen en gezinnen zelf als steunend ervaren. Welke vormen van informele steun werken en hoe kunnen professionals vanuit verschillende domeinen effectief samenwerken rondom het kind en gezin. En hoe kunnen zowel de JGZ als de jeugdhulp beter samenwerken met (maatschappelijke) partners in welzijn, vrije tijd, werk, onderwijs en zorg.

Stevige lokale teams als schakel

Lokale teams spelen een rol in de gewenste beweging naar voren. Zij vormen de verbindende schakel tussen het gezin, het netwerk en de gespecialiseerde zorg. Hier kunnen inwoners laagdrempelig en dichtbij huis terecht met een hulpvraag. En wordt met een integrale blik gekeken naar de context van de hulpvraag: wat het probleem is, wat mensen zelf of met behulp van hun omgeving kunnen doen, of het nodig is om hulp in te zetten en zo ja, wat de best passende en zo licht mogelijke hulp is. Waarbij zo min mogelijk kinderen worden doorverwezen naar individuele maatwerkvoorzieningen. Het lokale team ondersteunt bij het organiseren van hulp en ondersteuning thuis, in het onderwijs, online enzovoort. Daarnaast biedt het lokale team zelf hulp en betreft het waar nodig extra expertise. Het lokale team werkt nauw samen met lokale partners, zoals scholen, JGZ, huisartsen, kinderopvang, jeugdhulpaanbieders en schuldhulpverlening.

¹⁸ <https://www.nji.nl/publicaties/de-pedagogische-basis-is-het-fundament-geen-alternatief>

Op 23 maart 2026 hebben gemeenten, het rijk en uitvoeringspartners in de jeugdzorg het convenant 'Stevige lokale teams' ondertekend. Waarin afspraken gemaakt zijn om lokale teams in het sociaal domein te versterken.

Samenwerken met gezin en alle betrokkenen onderling

Samenwerken en samen beslissen met gezinnen en alle betrokkenen onderling is een centraal uitgangspunt in deze programmalijn. Kinderen, jongeren en ouders beschikken over waardevolle kennis en kunde. De mogelijkheden van henzelf, en hun sociale netwerk, zijn belangrijk bij het werken aan de maatschappelijke opgaven. En het gelijkwaardig samen beslissen over de doelen en aanpak. Dat vraagt om gezamenlijke kennisontwikkeling tussen gezinnen, professionals, onderzoekers en beleidsmakers. En het accepteren van verschillen in kennis en ervaring. Alleen door in co-creatie te leren en handelen, kunnen we toewerken naar een jeugdstelsel waarin preventie de norm is, ondersteuning tijdig, licht en zoveel mogelijk collectief is, en gezinnen zich gezien en gehoord weten.

Bovenstaande sluit aan bij de ambities uit de Hervormingsagenda Jeugd, het AZWA, de leeragenda van KBL en de Kennis- en innovatieagenda Jeugdgezondheidszorg 2026-2031.

Deze programmalijn bestaat uit 2 fasen. In fase 1 wordt het strategische plan opgesteld met de opgavewerkgroep (zie paragraaf 3.3). En in fase 2, op basis van het strategisch plan worden de subsidie instrumenten en -oproepen vormgegeven en verdere activiteiten bepaald. Activiteiten binnen deze programmalijn bestaan bijvoorbeeld uit:

- Subsidierondes gericht op met kennis bijdragen aan de gewenste verandering rond:
 1. een sterke sociaalpedagogische basis
 2. stevige lokale teams.
- Matchmakingsbijeenkomsten of collaboratieve workshops om samenwerking te stimuleren.
- Projectleidersbijeenkomsten: bij start, halverwege en bij afronding van de projecten om onderlinge uitwisseling te stimuleren.
- Een subsidieronde gericht op kennisbenutting.
- Communicatieactiviteiten: (gebundelde) communicatie uitingen en (gezamenlijke) thematische workshops, lezingen of stands bij congressen en bijeenkomsten.

De precieze invulling volgt op basis van de strategische plannen en verdere uitwerking.

4.1.2. Programmalijn 2 Het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp

Jaarlijks maken honderdduizenden kinderen, jongeren en gezinnen gebruik van de JGZ en jeugdhulp. Deze hulp en ondersteuning moet tijdig, passend en van goede kwaliteit zijn en ook rekening houden met de schaarste in personeel en financiële middelen. Ondanks dat het jeugdveld een relatief korte onderzoekstraditie heeft, is er de afgelopen 20 jaar veel kennis ontwikkeld. Veel van deze kennis wordt

echter maar beperkt toegepast. Daarnaast wordt er nog heel veel uitgevoerd waarvan de werkzaamheid onbekend is¹⁹.

Het doel van deze programmalijn is bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en jeugdhulp. In de andere programmalijnen is hier, vertrekkend vanuit de maatschappelijke opgave, mogelijk ook aandacht voor. Deze programmalijn richt zich echter specifiek op het aanpakken van concrete kennishiaten. Het gaat om kennishiaten die zijn geïdentificeerd in de JGZ-richtlijnontwikkeling en jeugdhulpinterventies. De opdrachtbrief van het ministerie van VWS beschrijft het kader en de oplossingsrichtingen voor dit onderzoek. Daarom wordt voor deze programmalijn geen apart strategisch plan opgesteld met opgavewerkgroep. Wel wordt vooraf, samen met experts en betrokkenen, onderbouwd aan welke maatschappelijke verandering de kennishiaten en daarmee de subsidieoproepen bij moeten dragen.

Programmalijn 2.1 Kennishiaten en innovatie vragen afkomstig uit de JGZ-richtlijnontwikkeling

Vanuit deze programmalijn wordt onderzoek gedaan naar een aantal urgente kennisvraagstukken binnen de JGZ-richtlijnen. De JGZ houdt de kwaliteit van haar vakmanschap hoog met wetenschappelijk onderbouwde richtlijnen. De richtlijnen bieden JGZ-professionals concrete handvatten voor het signaleren van gezondheidsproblemen en het nemen van beslissingen. Een richtlijn is een officieel document met aanbevelingen die gebaseerd zijn op wetenschappelijk bewijs en consensus binnen een vakgebied. Daarmee is een JGZ-richtlijn een beroepsnorm en zijn JGZ-professionals in beginsel verplicht om de JGZ-richtlijnen te volgen. Waar alleen goed onderbouwd van afgeweken kan worden²⁰.

Tijdens het ontwikkelen van richtlijnen komen vaak kennislacunes aan het licht: onderwerpen waarover geen onderbouwde uitspraak kan worden gedaan omdat er onvoldoende wetenschappelijk bewijs (kennis) beschikbaar is. Hierdoor is er sprake van handelingsverlegenheid bij de JGZ-professionals op verschillende thema's. Dit zijn specifieke kennis- en innovatie vragen voor de JGZ en kansen waarop de JGZ zich verder kan doorontwikkelen.

Onderzoek naar kennishiaten uit de richtlijnen draagt bij aan het verder onderbouwen en actualiseren van de richtlijnen. En helpt bij betere keuzes: samen met kinderen, jongeren en gezinnen, maar ook in beleid, inkoop en onderzoek.

In afstemming met relevante stakeholders, zoals TNO (richtlijnontwikkelaar), het NCJ, GGD GHOR, Actiz, ouders en jongeren, worden de kennishiaten in kaart gebracht en geprioriteerd op basis van urgentie en kansrijkheid. Na prioritering worden 1 of 2 subsidierondes opengesteld voor kennisontwikkeling rond de meest urgente kennishiaten, zo veel mogelijk aansluitend bij de beoogde impact van het programma. Voor deze deel-programmalijn wordt de scope van psychosociale ontwikkeling verbreed naar de gehele gezondheid.

Programmalijn 2.2 Kennishiaten uit leeragenda KBL

Jeugdigen en ouders moeten erop kunnen vertrouwen dat de hulp die zij ontvangen, bijdraagt aan het realiseren van de doelstelling van de jeugdige en/of ouders en opvoeders (oftewel: (kosten)effectief is). In de Hervormingsagenda Jeugd is afgesproken dat 'jeugdhulp die niet werkt, niet meer wordt ingezet en dat

¹⁹ Lectorale rede Inge Bastiaanssen, 14 mei 2025

²⁰ [Richtlijnen - Nederlands Centrum Jeugdgezondheid](#)

de kennis vergroot wordt over de effectiviteit van het aanbod'. Ook moet hulp niet langer duren dan noodzakelijk is. Om dit te realiseren, is het nodig dat we weten welke hulp in welke situaties goed werkt, maar ook welke hulp beter niet meer ingezet kan worden, omdat deze bewezen niet werkt, of schadelijk is. Zoals ook beschreven in de Hervormingsagenda Jeugd, vraagt dit om een stevige kwaliteitsimpuls in de sector en het creëren van een structuur om blijvend te kunnen leren en elkaar verder te kunnen helpen en te stoppen met wat niet effectief is. Mede met dat doel is KBL opgericht. KBL heeft in 2024 en 2025 samen met het veld een leeragenda opgesteld²¹. In de in december 2025 gepresenteerde leeragenda staan 5 focusthema's centraal en deze worden vertaald in meerjarige leerlijnen: gezamenlijke trajecten waarin leren, reflecteren, onderzoeken en implementeren centraal staan.

Binnen een van deze leerlijnen wordt, in opdracht van KBL en de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ) en in nauwe afstemming met het jeugdhulpveld en ZonMw, gewerkt aan het realiseren van een gedragen en toepasbaar overzicht in 'beter doen, beter laten, beter onderzoeken'.

Dit overzicht draagt bij aan het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van jeugdhulp (van basisjeugdhulp tot specialistische hulp) door inzicht te geven in: 1) wat werkt, 2) wat niet werkt, en 3) wat beter onderzocht moet worden.

Naar verwachting is het overzicht in 'beter doen, beter laten, beter onderzoeken' eind 2026 gereed. Dit overzicht geeft naar verwachting richting voor vervolgonderzoek vanuit deze programmalijn. Op basis van de uitkomsten uit dit overzicht wordt een subsidieronde gericht op kennisontwikkeling vormgegeven.

Programmalijn 2.3 Kennishiaten (kernelementen) van interventies

De jeugdsector kent veel verschillende doelgroepen, met uiteenlopende vragen en uitdagingen. Voor uiteenlopende groepen en vraagstukken kunnen professionals kiezen uit een groot aantal interventies. De Databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut bevat bijna 240 interventies voor hulp bij opgroeien en opvoeden.

Het is onmogelijk om die allemaal uitgebreid op effectiviteit te onderzoeken. Elk kind en gezin is anders. Effectonderzoek zegt daarom niet altijd iets over de werkzaamheid in elke specifieke context. Het is bovendien onmogelijk om professionals in al die interventies te trainen. Daarnaast voeren professionals in de praktijk ook veel andere interventies uit die niet in de databank zijn opgenomen, of varianten daarop. En als je naar de individuele interventies kijkt, zit er ook veel overlap in de verschillende onderdelen, de zogenaamde elementen van de verschillende interventies. Daarom heeft ZonMw de afgelopen jaren ingezet op onderzoek naar wat nu precies de werkzame elementen in de interventies zijn en wat daarin voor wie, wanneer en waarom werkt. Zo kan er meer collectief iets over de werkzaamheid van interventies gezegd worden, kunnen deze makkelijker aangepast worden aan de specifieke context van een kind en gezin en zo mogelijk de werkzaamheid en efficiëntie van interventies vergroot worden.

Al vanaf 2015 investeert ZonMw in consortia in kennisontwikkeling naar werkzame kernelementen van interventies. Begin 2025 is de Keuzehulp Jeugd en Gezin beschikbaar gekomen die deze opgedane kennis bundelt. De keuzehulp is een hulpmiddel voor besluitvorming in de jeugdhulp en haar voorveld (professionals in wijkteams). De keuzehulp bundelt de beschikbare kennis en maakt deze praktisch toepasbaar voor de praktijk. Tegelijk laat de keuzehulp zien op welke thema's nog onvoldoende kennis beschikbaar is om te doen wat werkt.

²¹ [Leeragenda | kbl](#)

In deze programmalijn bouwen we voort op de kennis en ervaring die eerder is opgedaan binnen het onderzoek naar kernelementen van interventies. In een expertmeeting (met o.a. praktijkprofessionals, ouders, jongeren, onderzoekers, organisaties, gemeenten, wijkteams en de kennisinstellingen) maken we een goede analyse om te bepalen wat nodig is in vervolgonderzoek naar kernelementen van interventies.

Programmalijn 2.4 Bevorderen dat kennis over kwaliteit en effectiviteit ook in de praktijk wordt toegepast

De onderzoekstraditie in het jeugddomein is nog relatief jong. Pas sinds ongeveer 20 jaar wordt er systematisch onderzoek gedaan. Van veel vormen van hulp weten we nog niet of en voor wie ze werken, en in welke context. Maar er is ook veel kennis ontwikkeld de afgelopen jaren. Deze bestaande kennis wordt echter nog te weinig geïmplementeerd en benut door de praktijk, opleidingen en beleid. In de jeugdsector valt nog zoveel winst te behalen als we dat, waarvan we weten dat het werkt, bij preventie, opvoedondersteuning en hulp meer gaan toepassen. Implementatie is een ingewikkeld proces wat veel tijd kost en beïnvloed wordt door allerlei factoren. Ook sluit kennis niet altijd aan bij de complexiteit en realiteit van het jeugdlandschap.

In deze programmalijn leren we van succesvolle implementatietrajecten en krijgen we inzicht in de randvoorwaarden. De meest recente kennis en inzichten uit implementatiewetenschap en aanpalende trajecten worden gebundeld en vertaald naar een praktisch toepasbare vorm voor de JGZ en jeugdhulp. Zo wordt bijgedragen aan het versterken van de implementatiekracht in het veld.

4.1.3. Programmalijn 3 Af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten.

Ruim 41 duizend jongeren kregen in 2024 jeugdhulp met verblijf.²² Dat is 9 procent van alle jongeren met jeugdhulp. Hiervan waren 19 duizend jongeren in een pleeggezin opgenomen. Een even grote groep jongeren kreeg een andere vorm van jeugdhulp met verblijf, meestal in een leef- of behandelgroep van een jeugdhulpaanbieder, samen met andere jongeren. Bijna 7 duizend jongeren kregen gezinsgerichte opvang en 1,4 duizend jongeren hadden een gesloten plaatsing. (NB: jongeren met meerdere hulpvormen komen meerdere malen in de cijfers voor.)

Opgave

Kinderen hebben het recht om thuis op te groeien²³, bij hun ouders, broertjes, zusjes, familie en naasten. Het streven in de jeugdhulp is om zoveel mogelijk kinderen thuis te laten opgroeien. Bijvoorbeeld door het bieden van passende ambulante hulp. Als dat niet kan, dan het liefst 'zo thuis mogelijk' in gezinsvormen: bij familie, naasten, pleegouders of in een gezinshuis.

Als verblijf in een residentiële woonvoorziening toch nodig is, dan moet dit regionaal en kleinschalig zijn. Waarbij de best passende zorg en onderwijs geboden wordt. Deze zorg richt zich op terugkeer naar huis of zelfstandig wonen, en blijft zo lang beschikbaar als nodig is. Deze visie op residentiële jeugdhulp is de

²² 1. Jongeren met jeugdhulp | CBS

²³ wetten.nl - Regeling - Verdrag inzake de rechten van het kind - BWBV0002508

afgelopen jaren ontwikkeld, maar de transformatie naar een nieuwe manier van werken is nog volop gaande.

Voor de transformatie van residentiële hulp ligt de focus de komende jaren op 3 vlakken:

1. Het versterken van passende ambulante hulp.
2. Het versterken van verblijf in gezinsvormen.
3. Regionaal en kleinschalig verblijf, gericht op weer thuis of zelfstandig wonen.

Deze programmalijn bestaat uit 2 fasen. In fase 1 wordt het strategische plan opgesteld met de opgavewerkgroep (zie paragraaf 3.3). En in fase 2, op basis van het strategisch plan, worden de subsidie instrumenten en -oproepen vormgegeven en verdere activiteiten bepaald. Activiteiten binnen deze programmalijn bestaan bijvoorbeeld uit:

- Een subsidieronde gericht op het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten en het ontwikkelen van kennis rond af- en ombouw residentiële jeugdzorg.
- Projectleidersbijeenkomsten: bij start, halverwege en bij afronding van de projecten om onderlinge uitwisseling te stimuleren.
- Een subsidieronde gericht op het benutten van kennis.

De precieze invulling volgt op basis van het strategische plan en verdere uitwerking.

4.2. Programma brede activiteiten

Met kennis die wordt opgedaan ondersteunt ZonMw (aankomend) professionals, organisaties, ouders en jongeren, onderzoekers, beleidsmakers, gemeenten en opleidingen.

Vanuit het programma worden verschillende activiteiten georganiseerd om deze kennis te delen en toepassing te bevorderen. Deze worden tijdens de looptijd van het programma verder ingevuld. In elk geval worden de volgende activiteiten georganiseerd of aan bijgedragen:

- *Jeugd in Onderzoek*

ZonMw Jeugd is een van de partners van Jeugd in Onderzoek. Jeugd in Onderzoek is een initiatief van het NJi, ZonMw, NKO, TNO, Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie, NCJ, Pharos en het Trimbos-instituut. De jaarlijkse ontmoetingsplek waar onderwijs, jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg, beleid, ervaringsdeskundigen en onderzoek samenkomen.

- *Masterclasses Jongerenparticipatie in onderzoek*

Samenwerken met jongeren aan onderzoek is belangrijk. De vraagstukken, aanpak en uitkomsten sluiten beter aan bij hun behoeften en leefwereld. Steeds meer jeugdonderzoekers betrekken jongeren daarom actief bij hun projecten. Maar hoe doe je dat op zo'n manier dat participatie ook echt van betekenis is voor alle partijen? We delen deze kennis 2x per jaar op de masterclasses Jongerenparticipatie in onderzoek.

- *Publieksvriendelijke publicaties*

Tijdens het programma publiceren en communiceren we uitgebreid en op een toegankelijke manier over (voorlopige) resultaten uit de projecten. Bijvoorbeeld door nieuwsbrieven, LinkedIn-posts, interviews en thema specifieke publicaties.

De verdere invulling van de programma brede activiteiten worden gedurende de uitvoering van het programma verder vormgegeven.

4.3. Programmaplanning en -opzet

Er is een programmaplanning op hoofdlijnen. De planning wordt op basis van de strategische plannen en gedurende het programma verder ingevuld.

Het programma en de programmalijnen kennen verschillende fasen.

Vanaf de start van het programma wordt in de eerste fase gewerkt aan de strategische plannen voor programmalijn 1. In fase 2, op basis van het strategisch plan worden de subsidie instrumenten en -oproepen vormgegeven en verdere activiteiten bepaald.

Met fase 1 voor programmalijn 3 wordt in het 2^e jaar gestart. Deze programmalijn bouwt voort op de nu reeds lopende onderzoeken naar de residentiële jeugdhulp. We streven naar een zo kort mogelijke doorlooptijd.

Planning programma

	jaar 1	jaar 2	jaar 3	jaar 4	jaar 5	jaar 6	jaar 7
Programmalijn 1							
fase 1: opgavewerkgroep en strategisch plan opstellen							
fase 2: subsidie instrumenten bepalen en rondes uitzetten							
onderzoeken lopen							
Programmalijn 2							
<u>2.1 kennishiaten JGZ richtlijnen</u>							
prioriteren hiaten en subsidieronde openstellen							
onderzoeken lopen							
<u>2.2 kennishiaten uit leeragenda KBL</u>							
bd, bl, bo lijsten opstellen	door kbl						
rondes uitwerken en openzetten							
onderzoeken lopen							
<u>2.3 Kennishiaten (kernelementen) van interventies</u>							
expertmeeting en ronde vormgeven							
subsidieronde							
project loopt							
<u>2.4 Bevorderen kennisbenutting en toepassing</u>							
uitwerken en bijstellen actieplan							
acties							
Programmalijn 3							
fase 1: opgavewerkgroep en strategisch plan opstellen							
fase 2: subsidie instrumenten bepalen en rondes uitzetten							
onderzoeken lopen							

5. Governance

5.1. Opdrachtgever

Het ministerie van VWS – en meer specifiek de directie Publieke Gezondheid en de directie Jeugd - is opdrachtgever van het programma Wat werkt voor de jeugd 2026 -2032. En is gedurende de uitvoering nauw betrokken bij het programma. Er vindt regulier overleg plaats tussen de directie Publieke Gezondheid en de directie Jeugd en ZonMw. In dit overleg wordt de inhoudelijke en financiële voortgang van het programma besproken. Ook zijn de directie Publieke Gezondheid en de directie Jeugd waarnemer in de programmacommissie en opgavewerkgroepen en zo betrokken bij het vormgeven van de strategische plannen en het opstellen en uitvoeren van de subsidierondes.

Wettelijke taak

De Rijksoverheid heeft stelselverantwoordelijkheid voor zowel de Wet publieke gezondheid als de Jeugdwet. De onderwerpen in de opdrachtbrief komen voort uit de taken die voortkomen uit de Wet publieke gezondheid en de Jeugdwet. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het laten uitvoeren van de wettelijke taken uit deze wetten en de lokale inzet van jeugdgezondheidszorgaanbieders en partijen uit het jeugdveld. Beide overheden hebben gelet op hun respectievelijke verantwoordelijkheid belang bij het realiseren van impact door de uitgevoerde activiteiten vanuit dit programma. Daarnaast kunnen zij de kennis die voorkomt uit het programma benutten ter verbetering van beleid.

5.2. Bestuur van het programma

5.2.1. ZonMw-bestuur

Het ZonMw-bestuur is het hoogste orgaan binnen ZonMw. Het draagt de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering en coördinatie van het programma Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032. Het ZonMw-bestuur legt periodiek verantwoording af aan de opdrachtgever.

5.2.2. Programmacommissie en beoordelingscommissies

Het programma kent een commissiestructuur met een programmacommissie, beoordelingscommissies, en werkgroepen.

Programmacommissie

Voor dit programma stelt het ZonMw-bestuur een onafhankelijke programmacommissie in. De programmacommissie bestaat uit een voorzitter (en vicevoorzitter) en leden. Daarnaast neemt VWS als waarnemer (zonder stemrecht) deel aan de commissie.

De programmacommissie is, in opdracht en onder eindverantwoordelijkheid van ZonMw, verantwoordelijk voor de taken zoals benoemd in het Bestuursreglement ZonMw onder artikel 4.2, zie [Wet- en regelgeving van ZonMw](#). De programmacommissie geeft sturing aan de strategische koers en positionering van het programma, waaronder verbeteringen in de uitvoering van het programma om de programmadoelstellingen te realiseren. De programmacommissie adviseert ZonMw over de nadere uitwerking van het programma, de inhoud van de subsidieoproepen, de selectie van subsidieaanvragen en de monitoring van de projectvoortgang.

De samenstelling van de programmacommissie waarborgt de inbreng vanuit praktijk, ervaringskennis, beleid, onderzoek en opleidingen. De kennis en ervaring van de commissieleden past bij het opgabegericht programmeren. Deze verschillende perspectieven zorgen voor een gewogen proces van besluitvorming. Gezien de opdracht van de programmacommissie hebben de leden zowel een strategisch netwerk als inhoudelijke expertise waarmee ze een bijdrage kunnen leveren aan de koers en impact van het programma. Denk aan vertegenwoordigers vanuit:

- professionals (uitvoerend en management) en beroepsverenigingen JGZ, jeugdhulp, wijkteams, huisartsen, jongerenwerk en het brede sociaal pedagogische domein
- organisaties van JGZ, jeugdhulp, wijkteams en brede sociaal pedagogische domein
- ouders en jongeren
- gemeenten / VNG
- kennis over veranderkunde en transformaties in de zorg
- onderzoek en innovatie
- opleidingen
- impact en implementatie
- de kennisinstellingen NJi en NCJ en netwerkorganisatie KBL

Beoordelingscommissies

Daarnaast stelt het ZonMw-bestuur meerdere (tijdelijke) beoordelingscommissies in met een voorzitter en leden die zijn belast met de specifieke taak de subsidieaanvragen te beoordelen. De beoordeling van de aanvragen berust voor een belangrijk deel bij onafhankelijke experts, die plaatsnemen in de (tijdelijke) commissies. Zij adviseren aan het ZonMw-bestuur. De voorzitters van de beoordelingscommissies maken deel uit van de programmacommissie. En wordt zo samengesteld zodat de expertise goed aansluit bij het doel van de subsidieronde.

Alle commissieleden participeren op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak en zijn bij de beoordeling van subsidieaanvragen gehouden aan de '[Code omgang met persoonlijke belangen](#)'.

Waarnemers vanuit de directie Publieke Gezondheid en de directie Jeugd van het ministerie van VWS sluiten bij de programmacommissie en beoordelingscommissie aan.

Jongeren en ouderparticipatie

Jongeren en ouders worden in alle fasen van het programmeerproces betrokken. Ze worden betrokken bij de opzet van het programmavoorstel (interviews) en lezen mee met het concept (veldraadpleging), nemen deel aan de programmacommissie (besluitvorming strategische koers programma), krijgen een belangrijke stem in de uitwerking van de strategische plannen (opgave werkgroep), zitten in de beoordelingscommissie

(besluitvormend) en vormen een panel die de subsidieaanvragen op relevantie toetst (adviserend/beoordelend).

In het beoordelingsproces van ZonMw worden jongeren- en ouderpanels ingezet met ervaringsdeskundigen, specifiek voor het beoordelen vanuit het perspectief van de doelgroep. Het doel hiervan is om de praktische toepasbaarheid en maatschappelijke opbrengst van projecten te vergroten. Het geeft de indieners de mogelijkheid hun project beter aan te laten sluiten bij wensen en behoeften van jongeren en ouders. Het jongeren- en ouderpanel beoordeelt subsidieaanvragen op relevantie, haalbaarheid en de inbreng van jongeren en ouders gedurende het project en kijkt naar de waarde van de resultaten voor jongeren en ouders.

Verder heeft het programma 2 opgavewerkgroepen met procesregisseurs die de aanjagers zijn in het opstellen van de strategische plannen voor 2 programmalijnen, zie hoofdstukken 3 en 4. De werkgroepen stellen de verandertheorie op en zorgen voor verbinding mét en tussen de verschillende partijen. De werkgroep voedt het programma met de ontwikkelingen in beleid en de praktijk.

5.2.3. ZonMw-Programmabureau

Het ZonMw-programmabureau heeft gedurende het programma in de verschillende fasen een faciliterende, ondersteunende en uitvoerende rol. Zo ondersteunt het ZonMw-bureau de programmacommissie bij de dagelijkse uitvoering van het programma. Het ondersteunt de opgavewerkgroep en procesregisseur en faciliteert de samenwerking en afstemming bij het opstellen van de strategische plannen.

Het bureau heeft een uitvoerende rol bij de verschillende subsidierondes en monitort het programma. Dit betreft zowel de voortgang van het programma als geheel, als de voortgang van de programmalijnen, projecten en overige programma-activiteiten. De voortgang betreft zowel de inhoud als de financiën. Mocht de monitoring daar aanleiding toe geven, worden de verdere subsidierondes of programma-activiteiten aangevuld of aangepast in overleg met de programmacommissie en het ministerie van VWS.

Over het verloop van het programma vindt afstemming plaats tussen het programmabureau en vaste contactpersonen van de opdrachtgevers, de directies Jeugd en Publieke Gezondheid. Onderwerpen zijn de inhoudelijke en financiële voortgang van het programma, inclusief de planning, ontwikkelingen en resultaten. De vaste contactpersoon woont als waarnemer de vergaderingen bij van de programmacommissie.

5.3. Verantwoording programma

5.3.1. Rapportages aan opdrachtgever

ZonMw legt verantwoording af over de programma's aan het ministerie van VWS, opdrachtgever van het programma. Dit is conform de werkafspraken tussen VWS, NWO en ZonMw. Verslaglegging door ZonMw gebeurt als volgt:

- In het jaarplan beschrijft ZonMw op hoofdlijnen de voorgenomen activiteiten voor het opvolgende jaar.
- In de voortgangsrapportage beschrijft ZonMw op hoofdlijnen de ontwikkelingen gedurende de eerste 5 maanden van het kalenderjaar. Hierbij ligt de nadruk op afwijkingen van voornemens, knelpunten en (voorgenomen) acties om deze op te lossen en belangrijke concrete gerealiseerde resultaten.
- In het jaarverslag beschrijft ZonMw op hoofdlijnen de uitgevoerde activiteiten en behaalde resultaten van het afgelopen kalenderjaar.
- In de jaarrekening rapporteert ZonMw per programma over de realisatie ten opzichte van de begroting in het afgelopen jaar.

5.3.2. Evaluatie van het programma

ZonMw zorgt voor de evaluatie van het programma. Deze evaluatie vindt plaats tegen het eind van de looptijd van het programma. De programmatekst geeft de hoofdlijnen van het programma weer. Verdere concretisering vindt plaats gedurende de uitvoering van het programma en in de strategische plannen en op basis van de verandertheorieën.

In de uitvoering van het programma wordt continue gereflecteerd en worden de opgedane lessen meegenomen in de verdere uitvoering. Zo worden de ervaringen en lessen bij het opstellen van de strategische plannen door de procesregisseur en opgavewerkgroep in programmalijn 1 meegenomen in het vormgeven en de uitvoering van programmalijn 3. Naar verwachting wordt hiermee ook een versnelling in de uitvoering gerealiseerd.

Het programma anticipeert op de veranderende maatschappelijke- en beleidsmatige vraagstukken. Door de fasering met strategische plannen kan het programma hierop worden bijgesteld.

Ongeveer halverwege het programma vindt een tussentijdse procesevaluatie plaats. Hierbij wordt gekeken hoe het programma vordert en of er aanpassingen nodig zijn. Ook worden de voortgang van de programmalijnen bekeken, de aandacht voor bijvoorbeeld participatie en diversiteit en of dit bijstelling behoeft. Door de opgavegerichte aanpak met strategische plannen is er gedurende de looptijd van het programma ook ruimte om bij te sturen op inhoud.

Aan het einde van het programma wordt er een proces- en impact evaluatie gedaan. De procesevaluatie bouwt voort op de tussentijdse evaluatie. De impactevaluatie brengt ook de tot dan toe gegenereerde impact in kaart. De programmacommissie formuleert aan het begin van het programma een aantal criteria voor de evaluatie en stemt deze af met de opdrachtgever. De eindevaluatie wordt zodanig gepland dat de geleerde lessen kunnen worden gebruikt bij het uitwerken van een programmavoorstel voor een eventueel vervolgprogramma.

6. Begroting

De opdrachtgever heeft in de opdrachtbrief van 30 juli 2025 aangegeven dat een budget van € 22,4 miljoen beschikbaar is voor de uitvoering van het programma Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032. De looptijd van het programma is van 2026 tot en met 2032.

De begroting is gebaseerd op de inhoud van het programma zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken. Het beschikbare budget is als volgt verdeeld over de programmaonderdelen:

Hoofdstuk	Programmaonderdelen	Budget (€)
H 4.1.1	Programmalijn 1. Beweging naar voren in verbinding met de leefwereld van kinderen en gezinnen; sterke sociaal pedagogische basis en stevige lokale teams	€8,5M
H 4.1.2	Programmalijn 2. Het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de JGZ en de jeugdhulp	
	Deellijn 2.1 Kennishiaten en innovatie vragen afkomstig uit de JGZ-kennisagenda en richtlijnontwikkeling	€2,4M
	Deellijn 2.2 Specifieke kennishiaten uit overzicht in 'beter doen, beter laten, beter onderzoeken' uit leeragenda KBL,	€1,5M
	Deellijn 2.3 Kennishiaten (kernelementen) van interventies	€0,9M
	Deellijn 2.4 Bevorderen dat kennis over kwaliteit en effectiviteit ook in de praktijk wordt toegepast	€0,9M
H 4.1.3	Programmalijn 3. Af- en ombouw residentiële jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten	€2,5M
	Uitvoeringskosten programma	
H 4.2	Programma brede activiteiten	€160.000
H 5.3.2	Evaluatie en algemene kosten	€130.000
H 5.2.3	Programmabureau – voorbereiding-, uitvoering- en begeleidingskosten	€5,27M
H 5.3	Commissiekosten	€140.000
	Totaal	€22,4M

De personele uitvoeringskosten zijn berekend op basis van een uren-begroting en conform de vastgestelde integrale tarieven. Het is een 7-jarig programma met meerdere programmalijnen en een gefaseerde opzet. Met in de eerste fase het opstellen van de strategische plannen met opgavewerkgroepen en in de tweede fase de keuze, opzet en uitvoering van de subsidierondes. We zoeken hierin nieuwe wegen in een brede maatschappelijke beweging waar veel partijen vanuit het systeem bij betrokken zijn. De inzet van het programmabureau sluit aan bij de inrichting van het programma.

Een gedetailleerde begroting met verplichtingen, liquiditeiten en bevoorschotting is beschikbaar voor de opdrachtgever. Bij vertraging in de planning die van substantiële invloed is op de uitgavenprognose van ZonMw, zal in afstemming met de opdrachtgever een herziene begroting worden afgesproken.

7. Risico's en beheersmaatregelen

Elk programma kent risico's en afhankelijkheden voor het slagen van het programma. ZonMw identificeert op dit moment voor dit programma de volgende risico's:

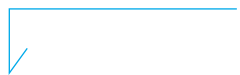
Nr.	Omschrijving	Beheersmaatregel
Opdrachtgever		
1	Opdracht verandert tijdens de looptijd van het programma.	- Met strategische plannen is er tussentijds ruimte voor bijsturing en keuzes. - Het programma wordt tussentijds geëvalueerd.
Planning en opzet programma		
2	Het programma loopt vertraging op doordat het afhankelijk is van informatie en/of input van derden (bijvoorbeeld beleidsvragen of thema's bepaald door derden).	- In het opstellen van de strategische plannen is hier ruimte voor. - Begeleiding van de opgavewerkgroep krijgt veel aandacht. - In het programmavoorstel is een realistische en ruime planning opgenomen.
Impact		
3	Impact wordt niet alleen vanuit de projecten gerealiseerd. Andere partijen spelen hierbij ook een rol, bijvoorbeeld: - Kennisinstellingen en KBL zijn ook voor verspreiding en implementatie. - Gemeenten moeten sturen op kwaliteit en samenhangende aanpak. - Duurzaam domeinoverstijgend werken moet ook gefaciliteerd worden vanuit beleid (domein overstijgende financiering, interdepartementale samenwerking, passende wetgeving). Het risico is dat dit achter blijft.	- In de opgavewerkgroep en verandertheorie worden alle partijen betrokken en wordt hun rol in kaart gebracht. - Tussentijds de verandertheorieën evalueren en waarborgen dat de juiste partijen aangehaakt zijn/blijven.
Veld		
4	Het veld is continu in beweging; dit vormt een uitdaging voor het volgen van de ontwikkelingen en vinden van aansluiting op het veld.	- Onderdeel van de verandertheorie is het goed in beeld brengen welke partijen er een rol hebben in het veld en hoe die betrokken zijn/ worden. - Er is rekening mee gehouden dat het informeren en betrekken van diverse stakeholders meer dan gemiddelde inzet voor overleg en afstemming vraagt.
Commissie en beoordeling		

5	Een brede en representatieve vertegenwoordiging in de commissie is een uitdaging.	Er wordt gewerkt met een vaste grotere commissie en ad hoc beoordelingscommissies. Samenstelling wordt regelmatig geëvalueerd.
---	---	--

Bijlagen

A. Opdrachtbrief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

ZonMw

**Directoraat-Generaal
Langdurige Zorg**
Directie Jeugd

Bezoekadres
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
Beleidsmedewerker

T
MI

Datum 30-07-2025
Betreft Kaderbrief wat werkt voor de jeugd 2026-2032

Kenmerk

Bijlage(n)

-

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de
datum en het kenmerk van
deze brief.*

Geacht bestuur van ZonMw,

De afgelopen jaren heeft ZonMw het programma Wat werkt voor de jeugd uitgevoerd. Gezien het inhoudelijke belang van het programma verzoeken wij u een programmavoorstel uit te werken voor een vervolg. Recent is het programma ook geëvalueerd en de belangrijkste kernboodschappen hebben we meegenomen in het onderstaande kader. Bij het opstellen van het voorstel dient u rekening te houden met de inhoudelijke en financiële kaders zoals opgenomen in deze brief.

Graag zien we dat het programma aansluit op de onderstaande visies.

Visie op het gezond en veilig opgroeien en opvoeden van de jeugd

Opgroeien en het opvoeden van kinderen brengt uitdagingen met zich mee. Om deze uitdagingen te normaliseren en waar nodig het hoofd te bieden is een sterke sociale/pedagogische basis met lokale steunstructuren nodig. Daarbij is het van belang dat opvoedvragen in het eigen netwerk worden besproken en waar mogelijk beantwoord, (formele) hulpvragen kunnen worden voorkomen en als er (formele) hulpvragen zijn deze op een passende manier kunnen worden beantwoord, zodat het gezin naderhand weer zelfstandig verder kan. We willen de beweging versterken waarbij gezinnen zoveel mogelijk in hun kracht komen door benutting van hun eigen netwerk en de context waarin jeugdigen opgroeien met onder andere ouders, vrienden, familie, burens, sportcoaches, leerkrachten, kinderopvangmedewerkers en informele steunfiguren. De verschillende partijen rondom gezinnen werken samen vanuit een gezamenlijke visie van een sterke en gezonde sociale/pedagogische basis. Deze dagelijkse contacten (formeel en informeel) worden alleen waar nodig aangevuld met extra expertise.

Visie op de rol van de JGZ en jeugdhulp

Sommige jeugdigen of hun ouders/opvoeders krijgen te maken met problemen die verder reiken dan vanuit het dagelijks netwerk opgelost kunnen worden. Voor hen is passende en tijdige hulp en/of ondersteuning nodig. Daarvoor zijn in de wijk laagdrempelige voorzieningen beschikbaar, waaronder jeugdgezondheidszorg, waar opgroei en opvoedvragen kunnen worden gesteld en waar lichte ondersteuning kan worden geboden. De jeugdgezondheidszorg ziet de meeste kinderen,

weet wat hoort en normaal is bij de verschillende leeftijden en ontwikkelingsfasen van kinderen en jongeren en heeft met haar taken uit het basistakenpakket JGZ een brede rol in maatschappelijke opgaven. Zij leggen hierbij de verbinding met het sociale, jeugd en medische domein. De professionals binnen de JGZ dienen hier-voor voldoende toegerust te zijn en te kunnen inspelen op de veranderende maatschappij en (mogelijk veranderde) wetenschappelijke inzichten. Daarnaast kunnen de JGZ-uitvoerders in opdracht van gemeenten ook preventieve interventies in het kader van de Jeugdwet uitvoeren. Of in het kader van de juiste zorg op de juiste plek ook werkzaamheden verrichten in het kader van de Zorgverzekeringswet. Nieuwe professionele inzichten en visie op de kwaliteit van de uitvoering kunnen hierbij leiden naar meer en/of een andere inzet van JGZ.

Kenmerk
4171377-1086060-J

Tevens stimuleren Rijk en VNG met het oog op de gewenste beweging naar de voorkant dat er in het hele land een stevig lokaal team beschikbaar komt. Dit zijn teams met voldoende kennis en expertise die integraal kijken naar jeugdigen in hun (gezins)context en systeem. Ze hebben stevige relaties met specialistische jeugdhulp voor als dat nodig blijkt. De lokale teams werken samen met de JGZ, het onderwijs, en (kinder)-opvang, medisch domein (o.a. huisartsen en volwassen GGZ) en andere gemeentelijke domeinen, zoals schuldhulpverlening. Ze kijken samen met ouders en jeugdigen naar wat echt nodig is, leggen verbindingen met het bestaande informele en formele netwerk rondom de jeugdigen, maar kunnen zelf ook hulp bieden. Een professional uit de specialistische jeugdhulp kijkt mee aan de voorkant, is in te zetten ter consultatie om samen met het lokale team een goede brede analyse te doen. Om zo beter te bepalen wat nodig is: als problemen voortkomen uit andere domeinen, dan wordt van daaruit in een adequate oplossing voorzien. Niet altijd is jeugdhulp de meest passende hulp. Een systeemgerichte aanpak van jeugd en gezin, over alle domeinen heen is van belang. Daarom is het versterken van de verbinding met in ieder geval de domeinen onderwijs, bestaanszekerheid/ schuldhulpverlening en volwassenen-ggz noodzakelijk. Bovenstaande sluit aan bij de Hervormingsagenda Jeugd en de beweging die daarin beoogd wordt.

Inhoudelijke kaders van het programma

Werken vanuit maatschappelijke opgaves

Voor het vervolgprogramma vinden we het van belang dat het programma werkt aan de volgende maatschappelijke opgaven:

- Maatschappelijke opgaves binnen het programma zijn:
 - 1) Beweging naar voren door:
 - a. Sterke sociale basis/versterken van de lokale sociaalpedagogische basisstructuur en preventie
 - b. Stevige lokale teams die kwalitatief goede hulp/ondersteuning bieden
 - 2) Samenwerken met het gezin en alle betrokkenen onderling, de leefwereld van jongeren en ouders meer centraal stellen
 - 3) Verbeteren kwaliteit en effectiviteit: JGZ en jeugdhulp die werkt:
 - Kennishiaten en innovatie vragen afkomstig uit de JGZ-richtlijnontwikkeling en de leeragenda van KBL.
 - Kennishiaten (kernelementen) van jeugdhulp interventies.
 - Bevorderen dat kennis over kwaliteit en effectiviteit ook in de praktijk wordt toegepast

Hiervoor dient goede samenwerking plaats te vinden met het programma

richtlijnen JGZ, KBL en de kennisinstituten waaronder het NCJ en het NJI. Ook is nodig dat het onderhavige programma kennis ontwikkelt over de effectiviteit van de afspraken in het Aanvullend Zorg -en Welzijnsakkoord (AZWA), met name waar het gaat om de bijdrage van de JGZ aan het voorkomen van zorgvragen, het versterken van de samenwerking tussen het sociaal domein en het (eerstelijns)zorgdomein en de basisinfrastructuur, die de basisfunctionaliteiten ondersteunt (hoofdstukken B4, D5 en D6 AZWA).

Kenmerk
4171377-1086060-J

- 4) Af- en ombouw Jeugdzorg en het ontwikkelen van doelmatige en effectieve alternatieven om uithuisplaatsing te voorkomen of verkorten.
 - 5) Veiligheid binnen gezinnen en voorkomen van kindermishandeling en onveilige thuissituaties.
- Inhoudelijk zijn de [Leeragenda Kwaliteit en Blijvend Leren \(KBL\)](#) en de lijst met kennishiaten uit de richtlijnontwikkeling JGZ leidend voor het nieuwe programma. Daarnaast zijn het verbeteren van de praktijk van de uitvoering van het BTP JGZ mede aan de hand van de Kennis- en innovatieagenda JGZ, volgend uit het richtlijnprogramma JGZ, de [Hervormingsagenda Jeugd 2023 - 2028](#), het IZA/AZWA en [Groeipijn - advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd](#) belangrijke bronnen van dit programma. Verder geven het AZWA en de brief aan de Tweede Kamer van 16 april 2025 'Stevig fundament publieke gezondheid' richtinggevende kaders voor dit programma.
 - Binnen de looptijd van het programma blijft voor opdrachtnemer en opdrachtgever de ruimte om de maatschappelijke opgaves te herzien. Dit zal voorafgaand in separaat onderling overleg worden besproken en daarna pas worden besloten.
 - Dit is een kennisontwikkelingsprogramma waarin met opgabegegerichte leer- en verandertrajecten bijgedragen wordt aan de maatschappelijke en professionele opgaves in de jeugdgezondheidszorg en de jeugdsector. In het programma staan een aantal maatschappelijk opgaves in de jeugdgezondheidszorg en de jeugdsector centraal. Vanuit deze maatschappelijke opgaves worden de strategische plannen opgesteld. Deze beschrijven welke kennis, onderzoek en innovaties nodig zijn om te komen tot verandering. Waarna een beslismoment volgt met onder andere de commissie en de opdrachtgever. Vanuit hier worden de verschillende subsidie-instrumenten bepaald en oproepen vormgeven. Door de maatschappelijk opgaves als vertrekpunt te nemen in het kennisprogramma sluiten onderzoek en innovaties beter aan op de praktijk en systemen.
 - Dit vraagt ook een andere manier van programmeren. Wat dit betekent en hoe dit eruit komt te zien, wordt de komende maanden in een programma-voorstel verder uitgewerkt. Dit wordt samen met o.a. professionals, organisaties, gemeenten, kennisinstellingen, ouders/jongeren, onderzoekers, opleiders en opdrachtgevers gedaan.
 - Jeugdigen groeien op in een context. Bij het ontwikkelen van kennis over hoe hulpvragen van jeugdigen en gezinnen het beste kunnen worden beantwoord, is deze context onmisbaar.

Maken van impact en toepassen van kennis in de praktijk

- In het uit te werken programma wordt sterker dan in het huidige programma ingezet op hoe met (bestaande) kennis en onderzoek daadwerkelijke impact in de praktijk gerealiseerd kan worden. Dit vraagt een vertaalslag van gewenste

impact naar het kennis gerelateerde vraagstuk. In het nieuwe programma wordt vanzelfsprekend voortgebouwd op kennis en ervaring uit eerder onderzoek, onder andere vanuit eerdere programma's.

- Bij de uitwerking van de subsidieoproepen wordt gewerkt volgens de impact plan benadering (wat wil men bereiken en hoe wordt dat gerealiseerd) om met kennisontwikkeling en kennisbenutting een bijdrage te leveren aan de aanpak van de maatschappelijke opgaves.
- Bij de uitwerking van de subsidieoproepen en de samen te stellen samenwerkingsverbanden is aandacht voor de integrale benadering. Er is ook ruimte voor nieuwe, niet eerder betrokken organisaties, innovatieve partijen en samenwerkingsverbanden. Indien relevant voor het vraagstuk, is er ook expliciet aandacht voor de positie en de inbreng van de JGZ.
- Het doen van onderzoek op zich is al een moment van leren en kennis toepassen, dit betekent iets voor de wijze waarop de deelnemers aan het onderzoek participeren.
- Onderzoek moet praktisch toepasbare en effectieve instrumenten opleveren voor de praktijk inclusief aandacht voor hoe deze instrumenten toegepast moeten worden in de praktijk
- Met de hernieuwde focus van het nieuwe programma vraagt dit om ruimte voor andere type onderzoek. Waarin het meer gaat over het toepassen van kennis over wat werkt in universele (collectieve) en secundaire (op risicogroepen gerichte) preventie, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.
- Het programma focust zich op onderzoek naar kennisiaten (o.a. JGZ-richtlijnen en Keuzehulp kind en gezin) en op (onderzoek naar) (de)-implementatie van werkwijzen, methodieken en interventies.

Kenmerk

4171377-1086060-J

Evenwicht tussen de onderdelen van de jeugdgezondheidszorg en de jeugdsector

- Zowel inhoudelijk als financieel dient er een evenredige verdeling te zijn tussen de onderwerpen voortkomend uit de taken die voortkomen uit de Wet publieke gezondheid en de Jeugdwet.
- De samenstelling van de commissie moet passen bij de opdracht van het programma. Gezien de maatschappelijke opgaves meer vertegenwoordiging van de JGZ, wijkteams, gemeente, veranderkundige/transformatie expertise. Ook moet worden nagedacht over de positie van kennisinstituten in de commissie en met welke rol zij daar aan tafel zitten.
- De maatschappelijke relevantie van het onderzoek is geborgd door te vertrekken vanuit maatschappelijke opgaves. De maatschappelijke urgentie is daarnaast een van de beoordelingscriteria.

In verbinding met het veld en de opdrachtgever

- Bij zowel het vormgeven van het programma als tijdens de uitvoering en vormgeven van subsidieoproepen is, zoals ook volgt uit de evaluatie, er afstemming met betrokken partijen (jongeren, ouders, professionals, wetenschappers, aanbieders, gemeenten en het rijk als opdrachtgever) en kennisinstituten (Nji/KBL en NCJ) al dan niet als betrokkenen in de programmacommissie.
- De Rijksoverheid heeft stelselverantwoordelijkheid voor zowel de Wet publieke gezondheid als de Jeugdwet. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het laten uitvoeren van de wettelijke taken uit deze wetten en de lokale inzet van jeugdgezondheidszorgaanbieders en partijen uit het jeugdveld. Beide overheden hebben gelet op hun respectievelijke verantwoordelijkheid belang bij het laten maken van impact middels de uitgevoerde activiteiten vanuit dit programma. Daarnaast kunnen zij de kennis die voorkomt uit het programma gebruiken ter verbetering van beleid.

- In het programmavoorstel dient expliciet opgenomen te worden hoe er tussentijds geëvalueerd wordt op de gestelde doelen en is er ruimte voor tijdige bijsturing (zoals op) de maatschappelijke opgaves. In het programmavoorstel worden de governance en beslismomenten verder uitgewerkt in afstemming met VWS.

Kenmerk
4171377-1086060-J

Financiële kaders

Binnen de begroting van VWS is voor een vervolgprogramma wat werkt voor de jeugd indicatief jaarlijks €3.2 miljoen beschikbaar gesteld voor een periode van 2026-2032, met een totaalbedrag van 22.4 miljoen euro. Dit is inclusief de uitvoeringskosten van ZonMw. Daarnaast is in overleg tussen VWS en ZonMw overeengekomen om de restmiddelen van de aanvullende programmalijn Residentiële jeugdhulp à €200.000,- over te heven naar het nieuwe programma, waarbij dit bedrag gereserveerd is voor het thema/ de maatschappelijke opgave 'Lerend werken aan transformatie residentiële hulp'. Ik verzoek u in uw liquiditeitsprognose rekening te houden met deze kaders. In het budget is geen rekening gehouden met eventuele invullingen van de taakstelling en de mogelijke gevolgen hiervan.

Graag verzoek ik u mij het programmavoorstel met bijbehorende begroting en liquiditeitsprognose in november 2025 te doen toekomen.

In achtneming van het bovenstaande kijken wij uit naar een gedetailleerde uitwerking van dit programma en worden wij graag bij de opstelling tussentijds betrokken om gezamenlijk af te stemmen of de uitwerking de gewenste richting opgaat.

Hoogachtend,

de directeur Jeugd,

mw. dr. M.A. Kleiboer

B. Terrein en veldpartijen

Ontwikkelingen in beleid en praktijk jeugdgezondheidszorg

De JGZ is een publieke basisvoorziening en richt zich op het bevorderen, beschermen en bewaken van de gezondheid en ontwikkeling van jeugdigen van 0 tot 19 jaar.

De JGZ bereikt een groot deel van alle kinderen: meer dan 90% van alle kinderen van 0 tot en met 4 jaar en ongeveer 85% van de jeugd tot 19 jaar bezoekt de JGZ. De JGZ is een wettelijke taak voor gemeenten, vastgelegd in de Wet Publieke Gezondheid (Wpg). Het laten uitvoeren van het Basistakenpakket JGZ, het Rijksvaccinatieprogramma en het Prenataal Huisbezoek door één en dezelfde JGZ-uitvoeringsorganisatie is een wettelijke verankering vanuit de Wet Publieke Gezondheid. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de JGZ en Jeugdwet en moeten de JGZ onderdeel maken van het jeugdbeleid. Daarnaast kunnen gemeenten de JGZ-uitvoeringsorganisaties inkopen voor preventieve interventies vanuit de Jeugdwet.

Gemeenten kunnen de JGZ laten uitvoeren door de GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst) of een Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Het Basispakket JGZ beschrijft welke activiteiten de JGZ moet aanbieden aan elk kind, zoals monitoren, signaleren en screenen. Door vroegsignalering, preventieve interventies en het bieden van lichte opvoedondersteuning levert de JGZ een belangrijke bijdrage aan het bewust en veilig laten opgroeien van kinderen tot gezonde volwassenen.

Het Integraal Zorgakkoord (IZA) is in het najaar van 2022 gesloten als samenwerkingsplan tussen het ministerie van VWS, zorgaanbieders, branche- en patiëntenorganisaties, gemeente- en welzijnsorganisaties en zorgverzekeraars²⁴. Het legt de basis voor passende zorg en ondersteuning door samenwerking tussen zorg, welzijn en de patiënt.

In 2023 werd het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondertekend door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het ministerie van VWS, Zorgverzekeraars Nederland en GGD GHOR Nederland. Deze partijen hebben afspraken gemaakt om te werken aan een gezonde generatie in 2040, door middel van een gerichte aanpak op het gebied van preventie en sociale basis. De afspraken in het GALA over onder meer een kansrijke start in de eerste duizend dagen van een kind, een gezonde leefstijl en mentale gezondheid, de aanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en versterking van de sociale basis zijn belangrijke onderdelen van preventiebeleid voor de jeugd.

Het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) uit 2025 bouwt voort op beide akkoorden met extra afspraken. Hierbij ligt de focus op de samenwerking tussen het sociaal- en zorgdomein en het structureel financieren van preventie. Het ministerie van VWS, Zorgverzekeraars Nederland, de VNG en tientallen zorg- en welzijnsorganisaties, waaronder GGD GHOR Nederland, De Nederlandse GGZ, ActiZ en de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) hebben zich hieraan aan gecommiteerd.

Het IZA en het AZWA hebben als doelstelling om de zorg goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Het GALA heeft als primaire doel het welzijn en de gezondheid in Nederland te verbeteren. De akkoorden richten zich onder andere op de beweging van zorg naar gezondheid en welzijn.

Belangrijke punten over de invulling van de rol van de JGZ in lijn met de akkoorden:

²⁴ Integraal Zorgakkoord (IZA)

- Preventie en vroege interventie: De akkoorden benadrukken de "beweging naar de voorkant", waarbij preventie, een gezonde leefomgeving en tijdige ondersteuning in de wijk centraal staan. De JGZ is een organisatie gericht op preventie door al vroeg in te zetten op een gezonde ontwikkeling van kinderen en gezinnen.
- Samenwerking: De akkoorden stimuleren domeinoverstijgende samenwerking. Voor de JGZ betekent dit intensievere samenwerking met onder andere huisartsen, onderwijs, jeugdhulp, de jeugd-ggz, sociaal werk en kinderopvang om een sluitend netwerk van ondersteuning te bieden, uitgaande van de behoeften van het kind en de ouders. En het vermogen van JGZ-professionals om de balans te vinden tussen vroegsignalering en normaliseren.
- Versterken sociale basis: De JGZ maakt deel uit van deze sociale basis en draagt bij aan een veilige wijk en een sociaal netwerk waar mensen terechtkunnen met hun vragen over gezondheid en welzijn.

Kortom, de invulling van de rol van de JGZ in lijn met de akkoorden is belangrijk voor de uitvoering van preventieve maatregelen en het realiseren van een betere, meer geïntegreerde ondersteuning voor (jonge) gezinnen aan de 'voorkant' van de zorgketen. Dit is ook in lijn met de beoogde beweging in de Hervormingsagenda Jeugd, met name waar het gaat om de bijdrage van de JGZ aan het voorkomen en normaliseren van zorgvragen en het versterken van de samenwerking tussen het sociaal domein en het (eerstelijns)zorgdomein en de basisinfrastructuur, die de basisfunctionaliteiten ondersteunt.

Ontwikkeling in beleid en praktijk jeugdhulp

In 2024 kreeg 1 op de 9 jongeren tot 23 jaar jeugdzorg, ongeveer 490.000 kinderen²⁵. Jeugdzorg is een verzamelnaam voor jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. De begrippen jeugdzorg en jeugdhulp worden vaak door elkaar gebruikt. In dit programma ligt de focus op jeugdhulp en blijven we dicht bij de definities van het Nederlands Jeugdinstituut²⁶ en de beschrijving op de website van het ministerie van VWS^{27,28}:

- Jeugdhulp omvat alle vormen van hulp en ondersteuning bij psychische problemen, opvoedproblemen en (verstandelijke) beperkingen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen jeugdhulp met en zonder verblijf.
 - Jeugdhulp zonder verblijf: Wijk- of buurtteam, ambulante hulp op locatie aanbieder, daghulp op locatie aanbieder, hulp in netwerk (thuis, op school)
 - Jeugdhulp met verblijf:
 - Pleeggezin
 - Gezinsgerichte opvang (logeerhuizen of zorgboerderijen)
 - Gesloten plaatsing in instelling
 - Overige jeugdhulp met verblijf, uitgevoerd door jeugdhulpaanbieder

²⁵ [Cijfers over jeugdzorg | Nederlands Jeugdinstituut](#)

²⁶ [Help! Wat is het verschil tussen jeugdzorg en jeugdhulp?](#)

²⁷ [Jeugdzorg | Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport | Rijksoverheid.nl](#)

²⁸ [Wat is jeugdhulp? | De Jeugdwet | Regelhulp - Ministerie van VWS](#)

- Jeugdreclassering is een vorm van jeugdzorg voor jongeren van 12 jaar en ouder die met politie in aanraking zijn geweest. Daarbij wordt de jongere geholpen, begeleid en gecontroleerd, met als doel het gedrag te veranderen en recidive te voorkomen.
- Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jongere wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij' geplaatst.

Het ministerie van VWS is vanuit de Jeugdwet stelselverantwoordelijk voor de jeugdhulp, terwijl het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) stelselverantwoordelijk is voor de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdzorg, dicht bij de inwoners. Dit betekent dat het ministerie van VWS en JenV de overkoepelende verantwoordelijkheid dragen voor het jeugdzorgstelsel als geheel. Ze bepalen het beleid, de kaders en de hoofdlijnen van de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Hervormingagenda Jeugd (2023-2028)

In 2023 verscheen De Hervormingsagenda Jeugd (2023-2028). Cliëntenorganisaties, professionals, aanbieders, gemeenten en het Rijk hebben daarin afspraken over fundamentele verbetering van de jeugdzorg vastgelegd. De Hervormingsagenda Jeugd heeft 2 doelen, die nadrukkelijk aan elkaar zijn gekoppeld:

1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning, op de juiste plek en alleen wanneer dit nodig is.
2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.

In de Hervormingsagenda worden de beleidsmaatregelen gepresenteerd voor de periode 2023-2028. Dat zijn:

1. Reikwijdte: aanscherpen jeugdhulpplicht voor de meest kwetsbare jeugdigen en gezinnen.
2. Jeugdhulp steviger verbinden aan aanpalende domeinen zoals het onderwijs, volwassenen-ggz en bestaanszekerheid.
3. Stevige lokale teams en toegang.
4. Terugdringen residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk.
5. Kwaliteitsverbetering en Blijvend Leren.
6. Verbeteren van de organisatie en inkoop van specialistische jeugdzorg.
7. Eenvoudigere uitvoering.
8. Verbeteren inzicht in het functioneren van het jeugdstelsel met data en monitoring.

Netwerk Kwaliteit en Blijvend Leren

Een belangrijke opgave binnen de Hervormingsagenda is het werken aan een gezamenlijke structuur en cultuur waarin voortdurend leren en veranderen vanzelfsprekend is. Hiertoe is in 2023 het netwerk KBL²⁹ opgericht. Dit is een netwerkorganisatie waarin betrokkenen uit de jeugdhulp samenwerken om een cultuur van voortdurend leren en verbeteren tot stand brengen. Om zo de kwaliteit van de jeugdhulp duurzaam te verhogen. Uitgangspunt daarbij is een cultuur waarbij leren en verbeteren door professionals en beleidsmakers vanzelfsprekend is.

²⁹ KBL - Kwaliteit en Blijvend Leren. Verbinden door samenkomen

De volgende netwerkpartners dragen onder andere actief bij aan KBL:

- Jongerenorganisaties: Nationale Jeugdraad (NJR)
- Cliëntenorganisaties: IederIn, MIND
- Beroepsverenigingen: Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ)
- Brancheorganisaties: Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ)
- Gemeenten (VNG)
- Rijksoverheid: Ministerie van VWS en Ministerie van JenV.

Deze partners vormen samen de 'vijfhoek' van de jeugdhulp, zoals benoemd in de Hervormingsagenda Jeugd.

Naast deze vijfhoek van partners vormt het NJi samen met Kenniscentrum KJP en kenniscentrum LVB het perspectief kennis. Het perspectief onderzoek wordt vertegenwoordigd door ZonMw en het perspectief innovatie door Garage2020. Wijkteamorganisaties nemen deel aan KBL via de Associatie Wijkteams. KBL werkt aan het agenderen en prioriteren van leervragen in een leeragenda³⁰. De leeragenda geeft meerjarig richting aan het netwerk en de leeractiviteiten op weg naar verandering: doen wat werkt en niet meer doen wat niet werkt. De meerjarige thema's zijn: Sociale basis, Samenwerking tussen gezin en alle betrokkenen onderling, Kwaliteit en leren in lokale teams, Jeugdhulp die werkt, Lerend werken aan transformatie residentiële hulp. Deze thema's sluiten nauw aan bij de maatschappelijke opgaven en doelen van dit programma. Waarbij KBL meer focust op de toepassing van kennis, is Wat werkt voor de jeugd 2026 - 2032 vooral gericht op kennisontwikkeling.

Rapport Groeipijn

Het rapport Groeipijn³¹ verscheen in januari 2025 en beschrijft het eerste advies van de Deskundigencommissie over de Hervormingsagenda Jeugd. In haar rapport spreekt de commissie haar waardering uit voor de inzet van alle partijen om de hervorming van het jeugdstelsel tot een succes te maken. Maar het pakket van maatregelen om de jeugdzorg te verbeteren en tegelijkertijd betaalbaar te maken is niet genoeg. De commissie constateert dat er ook aandacht nodig is voor de structurele factoren die de vraag naar jeugdzorg stimuleren. De commissie benoemt dat de oplossing voor de grote vraag naar jeugdzorg vooral ligt in de systemen buiten de jeugdzorg: in het gezin, op school, en in de samenleving. De commissie pleit ervoor het perspectief te veranderen: jeugdhulp is aanpalend aan de andere levensdomeinen, en niet andersom. De commissie doet een dringend beroep op Rijk en gemeenten om te kiezen voor een samenhangende jeugd- en gezinsaanpak (een systemische benadering) rondom kind en gezin.

Voortgang beleid jeugdzorg

In juni 2025 is de Tweede Kamer geïnformeerd met een voortgangsbrief over het beleid op het gebied van jeugdzorg. In de brief komen onder meer de Hervormingsagenda Jeugd en het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming aan bod. [Kamerbrief over voortgang beleid jeugdzorg | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#) Om tot verbetering te komen, is extra inzet nodig op o.a. betere samenwerking in het sociaal domein om problemen vroegtijdig aan te pakken en gezinnen zo goed mogelijk te ondersteunen. Waarbij de

³⁰ [Leeragenda | kbl](#)

³¹ [Groeipijn - advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

jeugdsector zelf meer gezinsgericht gaat werken. Als jeugdzorg toch nodig is, dan is deze 'zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig' en van goede kwaliteit.

Inhoudelijk verbinding tussen de jeugdgezondheidszorg en de jeugdhulp.

De Hervormingsagenda Jeugd legt een sterke nadruk op preventie en het versterken van het gewone leven van jongeren en ouders. Hierin kan de JGZ met haar wettelijke taak in de preventieve gezondheidszorg een belangrijke rol spelen. De JGZ acteert op alle plekken waar kinderen en jongeren opgroeien: thuis, op school en in de wijk. In maart 2025 bracht het NCJ op advies van het ministerie van VWS een notitie uit om gemeenten te ondersteunen bij het effectief samenwerken met de JGZ, om zo bij te dragen aan het versterken van het gewone leven. Preventie in de praktijk: de JGZ als partner voor gemeenten - NCJ

In het rapport Groeipijn wordt de JGZ vaak – samen met kinderopvang en scholen – genoemd als belangrijke partner in het sociaalpedagogische domein. De spreekuren van de JGZ kunnen bijvoorbeeld benut worden als belangrijke ankerplaatsen om steunstructuur te organiseren. Ook kan de inzet van de JGZ in de lokale teams beter geborgd worden.

De veldpartijen

De belangrijkste veldpartijen in de JGZ zijn:

- Gemeenten: Zij zijn wettelijk verantwoordelijk voor de organisatie en financiering van de JGZ. Zij laten zich informeren over de trends en ontwikkelingen op het gebied van de JGZ, zorgen ervoor dat er voldoende ruimte is om de wettelijke taken uit het basistakenpakket JGZ uit te laten voeren en dat de zorg aansluit bij het lokale jeugdbeleid.
- Uitvoerende Organisaties: De JGZ wordt uitgevoerd door verschillende organisaties in opdracht van de gemeenten. Dit zijn veelal: Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD's), Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's) en thuiszorgorganisaties. In Nederland voeren 38 organisaties JGZ-taken uit.³²
- Professionals: Artsen Maatschappij & Gezondheid Jeugd en Jeugdartsen (verenigd in AJN), jeugdverpleegkundigen (verenigd in V&VN vakgroep jeugdverpleegkundigen) en doktersassistenten (verenigd in NVDA) voeren de taken uit, zoals het volgen van de groei en ontwikkeling van kinderen, het informeren over en het zetten van vaccinaties en het geven van advies en voorlichting aan ouders en opvoeders. In totaal gaat het om ongeveer 6.500 professionals.
- Ouders/opvoeders en jeugdigen: Zij zijn direct betrokkenen en ontvangen de zorg en ondersteuning van de JGZ.
- Samenwerkingspartners: De JGZ werkt nauw samen met andere partijen, zoals huisartsen, verloskundigen en medisch specialisten, lokale teams/sociaal wijkteam, jeugdhulpaanbieders, jeugdbescherming en jeugdreclassering, onderwijs en kinderopvang.
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ): Een landelijke kennis-, innovatie en onderzoekscentrum voor de JGZ.
- GGD GHOR Nederland en Actiz: Dit zijn de brancheorganisaties voor de JGZ.
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ): Houdt toezicht op de kwaliteit van de JGZ.
- Overheid: Het ministerie van VWS is stelselverantwoordelijk en betrokken bij de wet- en regelgeving rondom de JGZ, gebaseerd op de Wet publieke gezondheid (Wpg), het besluit publieke gezondheid (Bpg) en de Jeugdwet.

³² Jeugdgezondheidszorg - GGD GHOR Nederland

De belangrijkste veldpartijen in de jeugdhulp zijn:

- Gemeenten: Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de organisatie en financiering van vrijwel alle jeugdzorg. Ze kopen de zorg in bij aanbieders en zijn (soms) zelf werkgever van professionals in wijkteams.
- Jeugdhulpaanbieders: Dit zijn de organisaties die daadwerkelijk de hulp verlenen, variërend van lichte ondersteuning in wijkcentra of op scholen tot intensieve zorg in pleeggezinnen, gezinshuizen of gesloten instellingen. De brancheorganisatie die 100 van deze aanbieders vertegenwoordigt, is Jeugdzorg Nederland.
- Wijkteams: Bij een wijkteam (of het lokale team) kunnen inwoners terecht voor advies, hulp- en zorgvragen. Een wijkteam biedt een luisterend oor en steun aan een inwoner en diens netwerk, biedt zelf hulp en haalt aanvullende hulp erbij als nodig. Er bestaan verschillende varianten van wijkteams. Sommige teams verlenen zoveel mogelijk hulp zelf, andere zorgen dat tijdig de juiste hulp wordt ingezet. De wijkteams zijn georganiseerd in samenwerkingsverbanden, stichtingen, bv's, coöperaties of in dienst van de gemeente.
- Professionals: Er zijn ongeveer 36.600 mensen werkzaam in de jeugdzorg³³. De jeugdzorg wordt uitgevoerd door diverse professionals, zoals pedagogen, psychologen, maatschappelijk werkers en jeugdbeschermers, vaak verenigd in beroepsverenigingen (zoals de NVO, NIP en BPSW). De belangrijkste beroepsverenigingen voor jeugd in Nederland zijn vertegenwoordigd in de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ), een samenwerkingsverband van 11 verenigingen.
- Ouders/opvoeders en jeugdigen: Zij zijn direct betrokkenen en ontvangen hulp en ondersteuning vanuit jeugdhulporganisaties.

Jongeren zijn verenigd in Generation YouthCare, het platform voor en door kinderen en jongeren met ervaring in de jeugdzorg. Zij behartigen de belangen van ongeveer 175.000 kinderen en jongeren in Nederland die gebruikmaken van een vorm van jeugdzorg. De initiatiefnemers, zijn de ervaringsdeskundigen van ExpEx, jongeren uit de pleegzorg en gezinshuizen van JongWijs en kinderen en jongeren van het JeugdWelzijnsBeraad (platform jongerenraden jeugdhulp). Ook de jongeren vanuit de jeugd-ggz (NJR Hoofdzaken) doen mee. Ook organisaties zoals Jeugdstem en het Kinderrechtencollectief komen op voor de rechten en belangen van kinderen, jongeren en gezinnen die gebruikmaken van jeugdzorg.

Er zijn verschillende verenigingen en stichtingen voor ouders in de jeugdzorg, zoals Balans (oudervereniging voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte bij leren en/of gedrag), de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP) en LOC. Ook Jeugdstem is er voor ouders en pleegouders die te maken hebben met de jeugdzorginspecties: De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de kwaliteit van de geleverde zorg.
- Kennisinstellingen: onder andere NJi, Kenniscentrum KJP, Kenniscentrum LVB.
- Branches: Branches gespecialiseerde zorg voor Jeugd is het samenwerkingsverband van Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse GGZ, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) en Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra (VOBC).

³³ [Wie werken in jeugdzorg? | Jeugdzorg werkt!](#)

-
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ): De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de kwaliteit, veiligheid en naleving van wetgeving in de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.
 - Rijksoverheid: Het ministerie van VWS (jeugdhulp) en het ministerie van JenV (jeugdbescherming en jeugdreclassering) stellen het landelijke beleid vast en werken samen met de veldpartijen aan verbeteringen, zoals via de Hervormingsagenda Jeugd.

Naast de veldpartijen in de JGZ en de jeugdzorg, zijn er nog meer partijen die zich bezighouden met jeugd en waarmee samengewerkt wordt. Hieronder is een kort overzicht geschetst vanuit het brede jeugdveld³⁴:

- Basisvoorzieningen: huisarts, verloskundige, kraamzorg, kinderopvang, school, kind- en jongerenwerk, buurtcentra, bibliotheek, sport en cultuur.
- Basisondersteuning: Wijkteam, CJG, (praktijkondersteuner) huisarts, schoolmaatschappelijk werk, schuldhulpverlening, vrijwilligersprojecten, Veilig Thuis, wijkagent, speciaal onderwijs.
- Specialistisch: Kinderrechter, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

³⁴ Overzicht Jeugdveld

www.zonmw.nl/jeugd

MET KENNIS WERKEN AAN EEN GOEDE GEZONDHEID VOOR IEDEREEN

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
info@zonmw.nl